

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Güzel Konuşmanın İncelikleri

Yüksel Bağışlar

YÜKSEL BAĞIŞLAR

GÜZEL KONUŞMANIN İNCELİKLERİ

“İstanbul Ağzı Kuralları”

TEKNOBAHAR YAYINLARI

Ehlibeyt Mah.1262. Sok. Aktaş Apt. No: 1/10 Balgat / ANKARA

Tel: 312 473 63 12 Faks: 312 473 63 14

bilgi@teknobahar.org

Güzel Konuşmanın İncelikleri

Teknobahar Yayınları : 2
Gelişim Serisi : 2

Kitabın Adı : Güzel Konuşmanın İncelikleri

Yazar : Yüksel BAĞIŞLAR
e-mail : yuksel.bagislar@gmail.com

Editör : Sebile BAĞIŞLAR

Tasarım : İsmail BAĞIŞLAR

Kapak Tasarım : Ali IŞIKLANMAK

Baskı ve Cilt : Kalkan Matbaacılık

Tel:312 342 16 56

TEKNOBAHAR YAYINLARI

Ehlibeyt Mah.1262. Sok. Aktaş Apt. No: 1/10 Balgat / ANKARA

Tel: 312 473 63 12- Faks: 312 473 63 14

e-mail : bilgi@teknobahar.org

Web Adresi : www.teknobahar.org

Birinci Baskı : 2012

İÇİNDEKİLER

Sunuş	7
Önsöz.....	9
Nefes Kontrolü	13
<i>Diyaframdan Soluma</i>	14
<i>Derin Soluma</i>	16
<i>Soluğu Diyaframla Tutma</i>	16
<i>Soluğu İktisatlı Kullanma</i>	17
Konuşma Aygıtlarına Esneklik Kazandırma	21
<i>Dil</i>	21
<i>Çene</i>	23
<i>Dudak</i>	24
Ses Çıkışını Düzeltme	27
<i>İşitilebilme-Yükseklik</i>	27
<i>Ses Perdesi-Bükümlülük</i>	30
<i>Hoşa Gitme-Tını</i>	32
<i>Söyleme Hızı-Akıcılık</i>	34
Diksiyon	37
<i>Konuşmayı Bozan Unsurlar</i>	37
<i>Türkçenin Doğru Kullanımı İle İlgili Kurallar</i>	38
<i>Türkçenin Sesleri</i>	39
<i>Türkçede Ses Uyumları</i>	41
<i>Türkçede Ses Olayları</i>	46
Söyleyiş Kuralları.....	49
<i>Ünlü Daralması</i>	49
<i>“İle, İse, İken, İdi, İmiş” Ek ve Bağlaçları</i>	50

<i>“ğ” nin kullanımı .....</i>	<i>51</i>
<i>Ulama .....</i>	<i>53</i>
<i>Kavşak .....</i>	<i>55</i>
<i>Selen .....</i>	<i>56</i>
<i>Durak .....</i>	<i>58</i>
<i>Tonlama-Ezgi .....</i>	<i>64</i>
<i>Vurgu .....</i>	<i>70</i>
<i>Söyleniş-Fonetik .....</i>	<i>75</i>
<i>Ünlülerin Doğru Çıkarılış Şekilleri .....</i>	<i>75</i>
<i>Ünsüzlerin Doğru Çıkarılış Şekilleri .....</i>	<i>80</i>
<i>Boğumlanma .....</i>	<i>91</i>
<i>Tekerlemeler .....</i>	<i>92</i>
<i>Söyleme Kusurları .....</i>	<i>109</i>
<i>Gevşeklik .....</i>	<i>109</i>
<i>Pelteklik .....</i>	<i>109</i>
<i>Tutukluluk .....</i>	<i>111</i>
<i>Kekeleme .....</i>	<i>111</i>
<i>Asalak Sesler .....</i>	<i>112</i>
<i>Kelime Bilgisi ve Kontekst .....</i>	<i>115</i>
<i>Okuma Metinleri .....</i>	<i>119</i>
<i>Şiirler .....</i>	<i>127</i>
<i>Ünlülerden Gaflar .....</i>	<i>131</i>
<i>Kaynakça .....</i>	<i>135</i>

Yüksel Bağışlar

Canım Kızım Sebile Fidelya'ya...

***“Bir kimsenin ne söylemesi gerektiğini bilmesi yeterli değildir;
nasıl söyleneceğini de bilmesi gerekir.”***

Aristo

SUNUŞ

Martin Heidegger’in “*Dil, varlığın evidir.*” sözü, dilin önemi söz konusu olduğunda, 20. yüzyılda en çok başvurulan cümlelerden birisiydi. Alman filozof, bu sözüyle dilin, iletişim ve düşünme aracı olmanın da ötesinde bütün “varlığı” kuşatan, hatta onu biçimlendiren bir gerçeklik olduğunu dile getiriyordu. Sanırım, ellerimiz olmasaydı uygarlık; dilimiz olmasaydı da insan bilinci bugünkü düzeye erişemeyecekti. Dilin düşünme, tahayyül etme ve gündelik hayattaki işlevleri, onun biz insanlar için ne kadar hayatî bir varlık olduğunu gösteriyor. İnsan gibi sosyal bir varlık olan dilin kendini görünür kıldığı en önemli ayna “konuşma”. İnsanın sesi ve sözüyle biçimlendirdiği “konuşma”sı, onun kendini ve meramını ifade etmedeki en önemli aracı. Konuşmanın insan vücudunda nasıl gerçekleştiğini bütün aşamalarıyla görmek, hem dilin hem de insanın nasıl bir mucize olduğunun açık bir kanıtı olsa gerektir. İşte “Güzel Konuşmanın İncelikleri”nde Yüksel Bağışlar, bizlere “dil denen mucize”nin sese dönüştüğü o ince çizgide olup biteni anlatıyor. Yazar, var olanı sunmanın yanı sıra sese ve söze hâkim olmanın bazı yol ve yordamlarını gösteriyor.

Nasıl insan bedeni düzenli olarak çalıştırıldığında istenilen ölçülerde gelişiyor ve biçim alıyorsa, konuşmamız da bazı yollarla belli bir biçim alabiliyor. Yüksel Bağışlar’ın bu çalışması da güzel ve etkili konuşmanın bazı ipuçlarını sunarken, bu alandaki bazı hataların da sebeplerini ve çözüm yollarını açıklıyor. Daha önce de insanın kendisini dert edinen ve ilginç tespitleriyle okurlarına yeni ka-

pılar aralayan Bağışlar'ın bu çalışması da bilimsel temellere dayanan ciddi bir çalışma. ***Güzel Konuşmanın İncelikleri***, “Konuş ki seni görebileyim.” sözüne inananlar için önemli bir başvuru kitabı. Bağışlar'ı Türkçeye hizmetleri için tebrik ediyor, bu alandaki çalışmalarını sürdürmesini diliyorum.

Dr. Mustafa Kurt
Gazi Üniversitesi
Türkçe Okutmanı

ÖNSÖZ

“Dil kültürün temel dinamiklerindendir. Milletlerin gücü, dil ve düşüncelerin gücüyle doğru orantılıdır. Bir toplum, dilde, düşünce-de ne kadar zengin ise, o kadar güçlü sayılır. Bir fert, kendi dilini ne kadar iyi kullanıyor ve başkalarıyla ne kadar rahat diyalog kura-biliyorsa, o ölçüde kendi olarak kalmasını teminat altına almış de-mektir.

Dil, bir konuşma ve düşünme vasıtası olmanın yanında, geçmiş-teki zenginlikleri günümüze, bugünkü birikim ve terkiplerimizi de geleceğe intikal ettirmede önemli bir köprü vazifesi görmektedir. Bir millet, atalarından tevarüs ettiği ve şimdilerde de yeni terkip, yeni biçim, yeni şekillere sokarak değerlendirdiği topyekûn zihni, fikri, ilmi müktesebat ve zenginliklerini, ancak bütün bunları ku-caklayabilecek güçlü bir dille gerçekleştirebilir. Zira bir millet, ne ölçüde zengin ve renkli bir dille konuşabiliyorsa, o ölçüde düşünü-yor; ne seviyede düşünüyorsa, o çerçevede de konuşabiliyor de-mektir.”

“Diller milletlerin en aziz, en tılsımlı, en kıymetli servetleridir. Çünkü dillerin bir “ses güzelliği” ile dalgalanıp bir “duyurma, an-latma” ve “inandırma” gücüne ulaşması kısa zamanda olmamıştır.”

Eğer bir insan bütün uyarmalara rağmen, eser yerine “yapıt”, teşkilat yerine “örgüt”, tabiat yerine “doğa”, mesela yerine “örne-ğin” diyebiliyorsa, onun bizim milletimizden koparılmaya çalışıl-mış bir kimse olduğundan şüphe etmemeliyiz.”

Kişinin planladığı hedeflere, planladığı zamanda ulaşabilmesi bir dizi eğitimden geçmesiyle mümkündür. Sadece üniversite okumak, hatta çok iyi bir üniversite okumak bunun için yeterli değildir. İyi bir kariyer yapmak, girdiğimiz her ortamda ve işte tercih edilebilir olmak istiyorsak, çağımızda olmazsa olamaz hale gelen kişisel gelişim tekniklerini çok iyi bilmeli ve uygulamalıyız. Kişisel gelişim, başlı başına bir konu değildir. Her biri hedeflerimize ulaşmak için gerekli olan; bir zinciri oluşturan halkalar gibi birbirini tamamlayan konulardan oluşan teknikler zinciridir.

Etkili ve güzel konuşma (diksiyon); Kişisel Gelişimin konularından olan ve etkili iletişim tekniklerinin % 40'ını oluşturan (%10 söz, %30 ses) sözlü iletişimin en önemli kısmıdır. Etkili ve güzel konuşabilmek için; güzel Türkçemizin ses bilim (fonetik) kurallarını çok iyi bilmeli ve uygulamalıyız.

Sesin güzel çıkmasını ve sözlerin doğru seslendirilmesini amaçlayan; doğru, güzel ve etkili konuşma sanatına “diksiyon” denir. Güzel ve etkili konuşmada seslerin doğru çıkarılması (yerinden ve zamanında) son derece önemlidir. Fonetik bilgisi seslerin çıkarılışını incelerken, diksiyon ise buna ilave olarak, ses organlarının (Hareketli ve hareketsiz) doğru sesleri çıkarabilecek şekilde eğitilmeleri üzerinde odaklanır.

Seslerin çıkarılması her coğrafyada olduğu gibi Türkiye’de de yörelere göre farklılık arz eder. Bizler güzel seslendirmeyi (diksiyon) öğrenirken bütün Türkiye’de kabul görmüş ve uygulanan İstanbul ağzı kurallarını esas alacağız.

“İstanbul Türkçesi daha ilk anlarından başlayarak yalnız İstanbullular tarafından değil, İmparatorluğun her tarafından gelen Türk-

ler ve Türkleşenler tarafından işlene işlene güzelleşmiş lisandır. O kadar ki bu dilin güzelleşmesi için asırlarca, bütün bir imparatorluk çalışmıştır. Aynı dil, bilhassa yazı dili olarak bütün İmparatorluk coğrafyasındaki münevver Türkler tarafından elbirliği ile yükseltilmiştir.”

“İstanbul Türkçesi” tıpkı İstanbul gibi yalnız İstanbulluların değil, bütün Türk milletinin müşterek eseridir. Bu eser, İstanbul’un halis Türk semtlerindeki dil potalarında eriyip kaynaşan sentetik bir telaffuzdur. Bu dili en güzel İstanbul hanımları kullanır. İstanbul’un birçok semtinde eski konaklarda, köşklere ve yalılarda Türkçeyi bir musiki gibi seslendiren eski Türk kadınları, bu dili, bir kuşdili haline getirmiş, öylesine tabii bir ses ve ifade güzelliğine ulaştırmışlardır.

Sözün güzel ve doğru söyleme kaidelerine uygun olabilmesi, diğer şartlarla birlikte alışılmamış kelimelerle söylenmeyişiine bağlıdır. Yazı dilinde Arapça ve farsça kelimelerin hepsi birden kullanılırsa bilinmeyen ve alışık olunmayan birçok kelimeye rastlanmış olur. Mümkün olduğu kadar Türkçe kelimeler kullanılarak açık yazılmış sözler ise meramı ve maksadı tamamıyla anlatır. Böyle sözlerle daha ziyade kolaylık ve akıcılık bulunacağı meydandadır.”

Şemsettin Sami Bey, meşhur “Lisan ve Edebiyatımız” makalesinde aynen şunları söyler:

“Dünyada kulağa en ziyâde hoş gelen dil, İtalyancadır veya Rumcadır diyenler var. Lâkin tecrübe edenler teslim ve itiraf ederler ki dünyada kulağa en hoş gelen ve anlamayanları bile meftun ve hayran eden bir dil varsa o da İstanbul’da ve devletin büyük şehirlerinde konuşulan Türkçedir.”

Konuşma dili olarak İstanbul halkının konuştuğu ağzın esas alınması, kelime ve cümlelerin gayet sade ve açık söylenmesi nedeniyle oldukça anlaşılır olmasından kaynaklanmaktadır.

Bu kitabı okuyarak güzel Türkçemizi en etkili şekilde kullanmayı öğreneceğiz. Öğrendiğimiz tekniklerin kalıcı olmasını sağlamak maksadıyla; uygulamaya yönelik çalışmalar yapmalı, sık olarak sesli kitap okumalı ve okuyanları dinlemeli, İstanbul ağzını kullanan kişilerle sohbet etmeli ve televizyonlarda İstanbul ağzını iyi kullanan oyuncu ve spikerleri dinlemeliyiz. İstifade etmeniz dileklerimle.

Yüksel BAĞIŞLAR

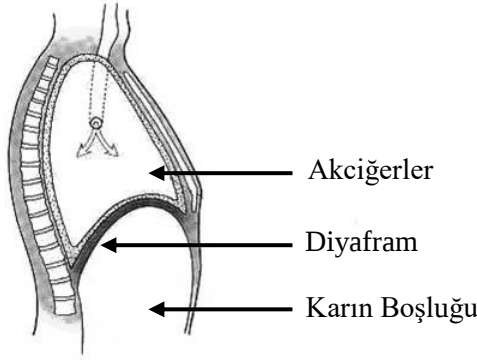
Ankara-2012

yuksel.bagislar@gmail.com

NEFES KONTROLÜ

Sözcükleri düzgün telaffuz etmek, doğru konuşmak için yeterli değildir. Doğru konuşmayı etkileyen en önemli konulardan biri de doğru nefes almasını bilmektir. Doğru nefes ise; “*diyafram nefesi*” dediğimiz nefestir. Daha iyi konuşabilmek, için “*diyafram nefesi*” almamız şarttır. Ne yazık ki alışık olmadığımız için diyafram nefesi değil göğüs nefesi alırız. Göğüs nefesi ise akciğerlerin belirli bir kısmını oksijenle doldurur, bu nedenle kan dolaşımı ve beyin oksijen yetersizliğinden olumsuz etkilenir.

Karın boşluğu ve akciğerlerimizi ayıran karın zarı ya da kasına **diyafram** denir.

Doğru soluma diyaframdan yapılmalı, nefesin verilmesinde gırtlak değil, karın kasları kullanılmalıdır. Diyafram kontrol edilerek iyi bir diyafram soluması yapılmadığında sesimizin güzel çıkışı im-

kânsızlaşır. Göğüs boşluğu nefes alırken, aşağıya, dışarıya veya yukarıya hareket ettirilebilir. Diyafram soluması **aşağıya** doğrudur. Diyaframdan soluma yapıldığında ciğerlerin alt lobları etkili kullanılır ve ciğerlere en az %50 daha fazla oksijen alınır. Yetersiz oksijenle yapılan diğer solumalarda; ses bozuk, kontrolsüz ve kesintili çıkar. Nefes kontrol edilemediğinde ses çok fazla hava harcar. Konuşmacının nefesi tıkanır ve konuşmada dengesiz duraklamalar, tutukluklar oluşur.

Bu konuda, diyaframdan solumanın nasıl yapılacağı anlatılacak ve diyafram solumasına yönelik örnekler verilecektir. Doğru soluma yapabilmek için dikkat edeceğimiz hususlar şunlardır: *Diyaframdan soluma, derin soluma, soluğu diyafram yardımıyla tutabilme ve soluğu iktisatlı kullanabilme.*

1. Diyaframdan Soluma: Akciğerlerimizi aşağıya doğru doldurarak nefes alabilmektir. Bazıları nefes alırken tam tersine bir hareketle karınlarını da içeri çekmektedir. Oysa nefes alırken karın dışarıya itilir, verirken içeriye çekilir.

Soluğu alırken dikkat edilmesi gereken nitelikler.

- ✓ Sakin,
- ✓ Derin,
- ✓ Düzenli,
- ✓ Gürültüsüz.

Soluğu alırken dikkat edilmesi gereken kurallar.

- ✓ Omuzlar ve göğüs üst kısmı hareket etmeyecek,

✓ Karın kasları ile karın dışarı itilerek, alçalan ve genişleyen diyafram kasına boşluk sağlanmalıdır.

Alıştırma: Diyafram soluması

Diyaframdan doğru soluma, akciğerimizin alt loplarını etkin şekilde kullanmak suretiyle, kaburga kemiklerinin alt hizasından dışarıya itilecek şekilde nefes alabilme çalışmasıyla başlar. Önce çok derin olmak üzere, üst üste 2-3 soluma yapın. Göğüs kafesiniz ve omuzlarınız yukarıya doğru kalkıyorsa hatalı nefes alıyorsunuz demektir.

1. Dik bir şekilde oturun. Hızlı ve kısa aralıklarla sadece ağzınızdan soluyun. Nefes alırken, göğüs kafesinin bittiği yerden itibaren, karında gözlemlenen bir hareket var mı? Ellerinizle göğüs kafesinizin üzerine bastırarak aynı solumayı göğsünüzün alt kısmına doğru yapın.

2. Dik bir şekilde oturmuş durumdayken, nefesinizi tutun. Bu halde karnınızı içeri çekin ve dışarı itin. Nefes almadan bunu gerçekleştirebiliyor musunuz? Cevabınız “**evet**”se şimdi nefes alırken karnınızı dışarı itin, verirken karnınızı içeri çekin. Doğru nefes alma biçimimizin otomatikleşmesi gerekir. Her zaman bilinçli olarak nefesimizi kontrol edemeyiz. Alışkanlık kazanıncaya kadar “en az iki hafta boyunca” çalışma yapmalısınız. Bu arada çalışmalarınızı daha rahat yapabilmek ve başarılı olabilmek için midenizin her yemekte **1/3**’ünü boş bırakmaya özen gösterin.

Nefes alma çalışması, yukarıdaki çerçevede bir süre yapıldığında alışkanlık haline gelecek ve otomatikleşecektir. Mevcut nefes alış miktarınızın en az iki kat arttığını göreceksiniz.

2. Derin Soluma: Nefesiniz olabildiğince derinleşmelidir. Göğüsten nefes alanlar için derinlik zayıftır. Derin derin nefes almaya devam ettikçe akciğerlerin kapasitesi artacak ve daha fazla havanın kullanılması mümkün olacaktır. Dikkat edin! Göğüsten solumaya devam ettiğiniz sürece, soluma derinliğinizi arttıramazsınız.

Alıştırma: Derin soluma

Solumalarımızı her zaman diyaframdan yaparak, nefesimizi mutlaka burnumuzdan alıp ağızımızdan vereceğiz. Nefesimizi alış, tutuş ve veriş zamanımız **1-4-2** formülüne uygun olacak. Yani eğer nefesimizi 2 saniyede almışsak 8 saniye içimizde tutacağız ve 4 saniyede vereceğiz. Bu şekilde derin nefes alınız. Nefes alırken akciğerlerinizi zorlayınız. Ciğerlerinizin son haddine kadar nefes alınız ve tutunuz. Şimdi yavaş yavaş veriniz. Son haddine kadar veriniz. Bükülünceye kadar nefesinizi boşaltınız. Bu çalışmayı bir seansta 10 defadan fazla yapmayınız çünkü bir anda alınan fazla oksijen, oksijen krizine neden olabilir. Derin soluma çalışmasını sabah erkenden ve akşam saatlerinde **10’ar defa** yapınız. Başlangıçta ciğerleriniz ideal miktarda büyüyemez. Devam ettikçe her defasında kapasitenin daha iyi kullanıldığını göreceksiniz.

3. Soluğu Diyaframla Tutma: Bu konuda eğitim görmemiş kişilerin çoğu, aldıkları derin nefesi gırtlaklarını sıkarak tutarlar. Aldığımız havayı, gırtlak tamamen açık ve gevşek olduğu halde karın kaslarımızın yardımıyla ciğerlerimizde tutabilmeliyiz. Eğer gırtlak sıkarak havayı tutarsak; gırtlak çabuk yorulur, ses bozulur, nefes hemen boşalır ve yetersiz kalır.

Alıştırma: Soluk tutma

a) Derin nefes alarak dayanabildiğiniz kadar bekletin. (Beklerken gırtlığınızın gevşek ve boş olmasına dikkat edin.)

b) Derin nefes alın ve gırtlığınızı açık tutun. Akciğerleriniz dolu iken sık sık çok az miktarda (**kısa ve kesik**) nefes alıp verin. Alıştırmayı yaparken karın bölgenizdeki hareketlenmeye dikkat edin.

c) Derin nefes alın, parmağınızı dudaklarınıza çok yakın tutun ve hafifçe üfler gibi yapın. Çıkan havanın oluşturduğu ısıyı hissedin. Havanın mümkün olduğu kadar yavaş çıkmasına ve bu arada gırtlığınızın iyice gevşek olmasına dikkat edin. Aynı çalışmayı mum ateşi önünde yapın. Dudaklarınıza yakın tuttuğunuz mum ateşine hafifçe üfleyin ve mumu söndürmemeye dikkat edin.

d) Derin nefes alın ve “**pa pa pa**” sesini düşük sesle, mümkün olduğu kadar az hava harcayarak uzun süre tekrar edin. Her denemenizde geçen süreyi arttırmaya çalışın. Daha sonra sesinizi yükseltin ve aynı çalışmayı yüksek sesle yapın. Aynı çalışmayı **kalın, orta ve ince** sesinizle ayrı ayrı yapın.

4. Soluğu İktisatlı Kullanma: Konuşmaya başladığınızda aldığınız hava bir çırpıda boşalıp bitmemelidir. Aynı havayı kullanarak daha fazla ses çıkarma egzersizi yapın. Üzerinde en fazla durmanız gereken çalışma nefesi iktisatlı kullanma çalışmasıdır.

Alıştırma: İktisatlı soluma

a) Ayrı egzersizlerle, derin, sık, çabuk, düzenli, gerilmeden, gürültüsüz nefes alıp veriniz.

b) Soluk verme (f) ile.

- ✓ Ateşi üfler gibi,
- ✓ Hayretle,
- ✓ Havlar gibi.

c) Nefesinizi (s) ünsüzü ile aşağıdaki şekillerde; kesintisiz, kesintili, kuvvetli ve zayıf şekillerde boşaltın.

- ✓ Sssssssssssssssss,
- ✓ s-s-s-s-s, ssss-s-s-s-s-ssss,
- ✓ SSS-S-SSSSSS-S-S-S,
- ✓ S-S-S-S-s-s-s-s-ssss-s-s-s-s, S-s-S-s-S-s, SSSS-s-s-s-s.

ç) Önce orta sesle sonra yükselerek:

- ✓ ah, oh, uh, ıh, eh, öh, üh, ih,
- ✓ hah, hoh, huh, hıh, heh, höh, hüh, hih,
- ✓ ahah, ohoh, uhuh, ıhıh, eheh, öhöh, ühüh, ihih,
- ✓ hahah, hohoh, huhuh, hıhıh, heheh, höhöh, hühüh, hihih.

Kahkaha ile: kahkah, kohkoh, kuhkuh, kıkıkıh, kehkeh, köhköh, kühküh, kihkih.

d) (p,b,d,t,g,k) harflerini az soluk harcayarak tekrar edin. Bir solukta ve bütün gücünüzü kullanarak “hop” hecesini, söyleyebildiğiniz kadar çok sayıda, bağırarak yineleyin. (p, b, d, t, g, k) seslerini aşağıdaki gibi bir solukta okuyun.

ba – pa
ba – pa – da
ba – pa – da – ta

ba – pa – da – ta – ga

ba – pa – da – ta – ga – ka

e) Her cümleyi tek solukta okuyun.

Yaşam yolculuğunda karşılaştığı olumsuz sonuçlar, kişinin hayatını harabeye çevirir. İçindeki düğümleri çözemeyip, başarısızlıklarının önüne geçemediği sürece, ruh ve fizik bütünlüğüne eremez ve hayatında büyük sarsıntı ve patlamalar meydana gelir. Bu sarsıntılara maruz kalan kişinin, başarı yolculuğunun zorlu bir hal alması kaçınılmazdır. Bu da ömür boyu ayaklarına vurulan bir pranga gibi, başarıya, hedeflerine ve geleceğine yönelik bir adım dahi atamamasına neden olur. Hâlbuki ister fiziksel, ister ruhsal olarak düştüğü bu çaresizlik çukurundan, onu dünyayı aydınlatan yıldızların arasına çıkaracak birçok çözüm yolu vardır.

Yüksel BAĞIŞLAR

“İyi bir konuşmacı, etkili konuşmasını bilen değil, gönlü bir inançla sarhoş olandır.”

Emerson

KONUŞMA AYGITLARINA ESNEKLİK KAZANDIRMA

Akciğerlerden çıkan hava, gırtlaktan geçerken ses tellerinde titreşimler oluşturur. Bu titreşimlerle, gırtlak yapısına göre değişik şekillerde çok zayıf sesler oluşur. Bu sesler, diğer ses organlarıyla yoğrulur, titreşimlerle rahatlıkla işitilebilecek kadar büyür ve kimlik kazanır. Herkesin ses organlarının yapısının farklılığı ölçüsünde farklı sesleri veya ses kimlikleri vardır. Burada önce ses organlarımızın istediğimiz sesi çıkarabilecek yeteneğe ulaşmasını sağlamalıyız.

Ses organlarının eğitimi diksiyonun altyapısını oluşturur. Ses organları eğitimsiz olduğunda, diksiyon çalışmalarının her aşamasında tıkanıklıklar oluşacaktır. Diksiyon çalışmalarının kendisi de dolaylı şekilde ses organlarının gelişimine yol açar. Ana ses organlarını tek tek ele alalım ve geliştirilmeleri için alıştırma yapalım.

Dil

Ünlü harfleri hariç tutarsak, diğer bütün harfleri dilimizi kullanarak çıkartırız. Bu nedenle dil çok önemli bir konuşma aygıtımızdır. Ünlülerin “a, e, ı, i, o, ö, u, ü” dilimiz sabitken seslendirilmeleri mümkündür.

Dil, ağız içinde çok rahat hareket edebilmelidir. Dilin ön alt dişlerin köküne-üst bölümüne, ön üst dişlerin köküne, kıvrılarak üst dudağa dokunabilmesi gerekir. Dilin ucu rahatlıkla kasılabilmeli ve kıvrılabilmelidir. Dilin ağız içinde sağ ön ve arka yönde, sağ ve sol yönde veya ucundan kıvrılarak geriye doğru hareketi rahat olabilmelidir.

Eğer dil kaslarımıza rahat bir şekilde hâkim olamazsak, özellikle dilimizi kullanarak çıkardığımız seslerin bozuk çıktığını görürüz. Dilimizin kullanımını genel anlamda geliştirmeyi başarırız, dil tembelliğinin en fazla olumsuz etkilediği sesleri: “**c, ç, d, j, l, n, r, s, ş, t, z**” çıkarmakta zorlanmayız. Bu seslerden herhangi birini çıkarmakta güçlük çekiyorsanız veya seste boğukluk oluşuyorsa, dil egzersizleri üzerinde yoğunlaşmanız gerekecektir.

Alıştırma: Dili geliştirme çalışmaları

Aşağıdaki alıştırmaları ağız içi kaslarınızı iyice yoracak kadar uzun süre ve abartılı olarak tekrar ediniz.

a) Dilinizi ağızınızda sakız çiğner gibi hızla çiğneyiniz ve çeviriniz,

b) Dilinizi ağızınızın içinde, çenelerinizin dışından, dudaklarınızın altından dairesel hareketlerle hızla dolaştırınız,

c) Dil ucunu ön alt dişlere dayandırarak ağız içinde köklerden ileri geri hareket ettiriniz,

d) Dilinizi iyice dışarı çıkarınız, iterek uzun süre dayanınız. Sağa, sola, yukarı ve aşağıya hareket ettiriniz.

e) Dilinizi, yuvarlatıp daralttığınız dudaklarınız ve çeneleriniz arasından içeri-dışarı hareket ettiriniz,

Çene

Bütün dillerdeki tüm harfler çenenin kullanımıyla seslendirilirler, bu nedenle güzel konuşmada çenenin rolü çok önemlidir. Konuşma esnasında çene, hızla birbirinden farklı hareketleri ard arda gerçekleştirmek zorundadır. Açılır, kapanır, daralır ve genişler. Alt çene ileri ve geri hareket eder. Ağzımızın üst bölgesinde bulunan dişlerin bağlı olduğu kemik yapısı sabittir. Dolayısıyla tüm bu hareketler alt çeneyi yöneten kaslar tarafından gerçekleştirilirler. Dikkat edelim: “**ı**” sesini çıkardığımızda çene geriye doğru çıkmaya zorlanır. “**aaa**” sesini çıkardığımızda hizasından aşağıya doğru açılır. “**üüü**” sesini çıkardığımızda ileriye doğru geçmeye zorlanır. “**ne**” dediğinizde daralıp birden açılır. “**sen**” dediğimizde önce kapanır, sonra açılır ve sonra yine kapanır. Tüm bu son derece karmaşık ama gerçekten karmaşık hareketleri inanılmaz bir hızla gerçekleştirir.

Çene kaslarımız geliştirilmemiş olursa, değişik hareketleri düzenli ve sorunsuz şekilde yapamayız. Bu durumda bazı çene hareketleri kaybolur ve bu kayboluş seste de kayıp oluşturur.

Diğer önemli sorun “**çene darlığı**”dır. Dar çene açık ve yuvarlak sesleri bozuk seslendirir. Örneğin; “**a**”, “**ı**” gibi anlaşılabilir. “**o**”, “**u**” gibi anlaşılabilir. Eğer çenemizi yeterince sağlıklı kullanamıyorsak tüm seslerin çıkarılmasında sorunlar yaşayabiliriz.

Alıştırma: Çene çalışması

Aşağıdaki alışırmalarla çene açıklığını sağlayarak, çenemizin her hareketi rahatlıkla yapması amaçlanmıştır.

a) Elinizi alt çenenize dayayarak “**çak, çak, çak**” diye bağıın. Aşağıya itilen çenenizin yukarıya itilmesini sağlayın. Böylece çenenizi aşağıya iten kaslarınızın güçlenmesini sağlayın,

b) İki elinizin içiyle yanak kemiklerinize masaj yapın. Avuçlarınızı alt çenenize doğru çekip çenenizi açın,

c) Yumruk yapılmış iki ellerinizle çenenizin altından bastırın. Alt çenenizi açın, başınızı geri itin ve alt çenenizi kapatın. Tekrar çenenizi açın ve başınızı daha geriye itin. Tekrar yapın,

d) Çenenizi hızla iyice açıp kapatın. Hızlanın,

e) Çenenizi hızla ileri-geri hareket ettirin,

f) Çenenizi dairesel hareketlerle hızla döndürün.

Dudak

Dudakların kullanılmaması durumunda, bazı seslerin çıkarılması kesinlikle mümkün değildir. Dudak tembelliği olan kişiler, özellikle dudakların kullanımıyla seslendirilen seslerde sorun yaşarlar. Türkçede ağırlıklı olarak dudağın kullanımına dayandırılan sesler şunlardır: “**b, f, m, o, ö, p, u, ü, v,**” Bu seslerde bulanıklık veya anlaşılma güçlü oluşturan bir konuşma biçimine sahipseniz, bunun dudak tembelliğinden kaynaklandığını düşünebilirsiniz. Bununla birlikte dudaklar, diğer seslerde de belli pozisyonlar alırlar. Bu yönüyle örneğin “**ı, i,**” gibi sesleri çıkarırken dudağın katkısı dikkate

alınmalıdır. Bu sesler dudak olmaksızın da seslendirilebilirler ama istenen kalitede seslendirilmeleri mümkün olmaz. Dudak egzersizleriyle, dudak kaslarımızın istenen her hareketi dudaklarımıza rahatlıkla yaptırmasını sağlamamız gerekiyor.

Alıştırma: Dudak çalışması

a) Nefesinizi ağzınızdan kuvvetle verirken **“poffff”** deyin. Hava dudaklarınızı basınçla itsin. Basıncın, dudak kaslarınızı şiddetli zorlamasını sağlayın.

b) Sıkı sıkı kapalı ve dişlerinize yakın (çeneniz kapalıya yakın) dudaklarınızdan üflediğiniz havanın dudaklarınızı kuvvetle çıkmasını sağlayın.

c) Dudaklarınızı kapatıp ileri uzatın ve dairesel hareketlerle hızla döndürün. Aşağı yukarı, sağa sola hareket ettirin.

d) Çenenizi kapatın ve hızla **“mı, mu, mı, mu”** deyin. Ardından aynı şekilde şu sesleri tekrar edin: **“fe, ve”, “pe, be”, “u, ü”, “o, ö”**. Abartı yapmanız ve dudak kaslarınızı yoruncaya kadar çalışmayı sürdürmeniz önemlidir.

e) Bir kalemi yatay olarak dişlerinizin arasına alıp **“Benim memleketim. Bir ben vardır bende benden içeri”** deyin. Dudaklarınız iyice yorulduğunda dudaklarınızı gevşetin ve kapalı tutarak havayı dışarı itin. Hava püfürdesin ve dudaklarınızı titreştirerek dışarı çıksın.

d) Bir metni dişlerinizin arasına kalem alarak okuyun.

“Para ile köle satın alamadığına üzülme; insanları tatlı dille de kendine esir edebilirsin.”

Hz. Ali

SES ÇIKIŞINI DÜZELTME

Güzel ve etkili konuşmada önemli bir konu da sesin mükemmel çıkışıdır. Sesin mükemmel çıkışı, ses çıkışı ile nefesin kullanımı arasında başarılı bir uyum oluşturulmasını gerektirir. **Düzgün sesin dört temel özelliği vardır.** Bunlar sesin; “işitilme/yükseklik düzeyi”, “değişirlik/bükümlülük düzeyi”, “hoşa gitme/tını düzeyi”, “sesin hız düzeyi” nden oluşmaktadır. Aşağıdaki bu özellikleri öğrenerek geliştirmeye çalışacağız.

İşitilebilme-Yükseklik

Bazı insanların sesleri çok yakın mesafeden bile güçlkle duyulabilmektedir. Böyle bir sesle yapılan konuşmanın anlaşılabilmesi, son derece güçtür ve dinleyiciler psikolojik gerginlik içerisine girerler. Ses işitilebilecek kadar yüksek olmalıdır. Normal ses, topluluğun en uzağına ulaştırılacak kadar yüksek çıkmalıdır ancak yüksek ses bağırma şeklinde anlaşılmamalıdır. Mikrofon kullandığınız durumlarda, hitap ettiğiniz grubun miktarına ve salonun büyüklüğüne dikkat etmelisiniz. Ses sisteminin kullanıldığı sunumlarda hemen yanınızdaki arkadaşınızla konuşuyor gibi ses tonunuzu ayarlamalısınız, aksi halde ses yüksekliğiniz rahatsız edici bir düzeye ulaşır. Sesinizin yükseltilmesi konuşma metninizde bulunan durak, vurgu, ulama vs. yerlere göre ayarlanmalıdır. Tekdüze bir ses tonu ve tekdüze bir ses yüksekliği dinleyicileri rahatsız edeceği gibi, anlattığınız konunun dinlenilmemesine neden olur.

Konuşmanızı yapmadan önce; konuşma yapacağınız grubun miktarı, yaş grubu, salonun büyüklüğü, salonun akustik durumu sahnenin yüksekliği, ses sisteminin kullanılıp kullanılmadığı vs. gibi konulara dikkat etmelisiniz. En uygun ses yüksekliği bütün dinleyicilerin rahatsız olmadan duyabilecekleri sestir.

Aşağıdaki alıştırma sesimizi kontrollü olarak yükseltebilmek için hazırlanmıştır. Ses yüksekliğimizi kontrol edebildiğimiz takdirde dinleyicilerimizi de kontrol altında tutabiliriz.

Alıştırma: İşitilebilirlik

a) Yüksekten ses fırlatınız: Tek nefeste 20 metre ilerideki insanlara duyurabilecek şekilde : **“pa, pe, pi, po - ba, be, bi, bo - da, de, di, do”** diyerek tekrar edin.

b) Elinizle duvara dokunun soluk alarak 10’a kadar sayın. Sonra duvarı kuvvetle itin, güçlü tonla tekrar sayın. Her iki durumda ses şiddeti aynı kalsın.

c) Aşağıdaki cümleleri bir solukta, ses yoğunluğunu yitirmeden okuyun. Sesinizin gürlük derecesinin cümle boyunca aynı olmasını sağlayın.

- ✓ İnsansız kâinat boş bir saray gibidir.
- ✓ Ümit; insanın fiziksel ve ruhsal farkındalığına varmasıdır.
- ✓ Gelecek; her türlü plana hazır, geçmişin beşiklik yapacağı yeni hedeflere gebe, insanlık adına çığır açacak çığlıklarla gerçekleşecek doğumların, tomurcuk açıp yeşereceği bir hedefler bostanıdır.

d) Aşağıdaki ifadelerin ilk bölümlerini yakınınızdaki kişiyle konuşur gibi, ikinci bölümlerini 100 kişiye konuşur gibi kuvvetli bir sesle okuyun.

✓ Yanlış da olsa bir şey yapmak, **hiçbir şey yapmamaktan iyidir.**

✓ Rahat ve gevşeklik, **insanı hedefinden şaşırtan faktörlerin en tehlikelisi**dir.

✓ Abes ve boş şeylerle zamanını zayi edenler, **uydurma mazeretlerin arkasına sığınmak zorunda kalırlar.**

e) Metni,

1. Çok yavaş bir sesle,

2. Küçük bir odada olağan bir sesle,

3. Büyük bir salonda, kalabalık bir dinleyici karşısında okuyun.

Küçücük bir çocukken, rüyalarımın çıkmayan bisiklet özlemiyle büyüdüm. Gençlik yıllarımda, arkadaşlarım arka camlarında “*babam sağ olsun*” yazılı arabalarıyla caka satarken, ben hep yayan arşınladım sonu olmayan yolları. Şimdi hayal arşivimde bile yer almayan bir uçak yolculuğuna çıkarken, bana gitme dercesine hüznle bakan, üç çift yaşlı gözün resmini silemiyorum hayal penceremden. Hele içlerindeki o masmavi gözlerin parıltısı yok mu? Kafama bir mih gibi çakılıp; beni maziye, geride bıraktığım yıllarıma insafsızca çekip götürüyor.

Yüksel BAĞIŞLAR

f) Ellerinizi alın ve şakağınızı tutun. “mmmmmm” deyin. Sesi yükseltin. Titreşimleri burnunuzda, alnınızda, ensenizde, göğsünüzde ve başınızın tepesinde hissedin.

Ses Perdesi-Bükümlülük

Konuşurken ses perdelerinin değişmesine “büküm” adı verilir. Sesin bükümlü çıkışı, ses perdesinde değişiklik yapmakla mümkündür. Notaları düşünün “do-re-mi-fa-sol-la-si-do” Her nota farklı bir perdeden çıkar. Gırtlığınızı küçültüp yukarıya yaklaştırdıkça sesiniz incilir: Tersini yaptıkça sesiniz kalınlaşır. Ses çıkışı tekdüze “monoton” olmamalıdır. Ses yüksek-alçak tonda, hızlı-yavaş arasında, duraklamalı-duraklamasız, vurgulu-vurgusuz arasında değişerek çıkmalıdır. Sesin değişirliğini bükümlülüğünü sesin müzikselliği olarak da tanımlayabiliriz. Herkesin kendine özgü bir konuşma müziği vardır.

Sese kolayca bükümlülük verebilmek için, ses perdesinde değişim oluşturma yeteneğimizi geliştirmemiz gerekir. Üç temel ses perdesi üzerinde duralım:

Pes Ses; kalın sestir “göğüs sesi” olarak da adlandırılır. Göğsümüzden rahat çıkan bir sestir. Gırtlak zorlanmadan ve baş aşağıda tutularak elde edilir.

Boğaz Sesi; boğazda oluşan bir sestir. Gırtlığımıza baskı oluşturduğu için yorucudur, metalik bir sestir. Kullanmaktan kaçınılmalıdır.

Tiz ses; ince sestir. Kafa sesi olarak da adlandırılır. Başımızı yukarıya kaldırdığımızda daha kolay çıkarılır.

Her üç perde de kendi içinde notalanabilir. Ses perdesi bir tür notadır. Notaların kelimelere uyarlanmasına da **“bükümlülük”** veya **“boğumlama”** diyebiliriz. Sesi bireyselleştiren ve herkesi ayrı bir konuşmacı yapan asıl sır sesin kişiye göre farklı bükümüdür.

Alıştırma: Ses perdesi

Aşağıdaki alıştırmalarda ses perdesini kolaylıkla değiştirme çalışmaları yapılacak ve geliştirilen yetenek, konuşma metinlerine uyarlanacaktır.

a) Pes (kalın sesinizle) “do, re, mi, fa, sol, la, si, do - do, si, la, sol, fa, mi, re, do” kolaylaştırmaya kadar tekrar ediniz. Aynı çalışmayı orta ve ince sesinizle tekrar ediniz.

b) Sırasıyla kalın, boğaz ve ince sesinizle peş peşe “do, re, mi” deyin. Aynı çalışmayı nota yerine selen ile yapın: **“e, e, e”, “a, a, a”, “ı, ı, ı”** (Türkçede kullanılan selenler ünlü harflerdir.)

c) Yakılan bir mumu dudakların çok yakınında tutun. “u” sesini şiddeti artırarak uzatın. Boğazınızdan çıkan ses ile rastgele notalama yapın. Mum ışığında titreme çok az olacaktır.

d) Kendi olağan sesinizle “a” ya da “ah” deyiniz. Sonra seslenmeyi, azar azar değiştirerek çıkabileceğiniz en tiz, inebileceğiniz en pes (kalın) perdeye kadar sürdürün. Kendinize en uygun, en güçlü tını düzeyini bulmaya çalışın.

e) Aşağıdaki dördlüğü, önce tekdüze sonra da sesi, anlama göre dalgalandırarak okuyun.

Gönlümle oturdum da hüznlendim o yerde,
Sen neredesin, ey sevgili, yaz günleri nerde!
Dağlar ağarırken konuşurduk tepelerde,
Sen nerde o fecrin ağaran dağları nerde!

Yahya Kemal BEYATLI

f) Aşağıdaki cümleleri, tire işaretiyle gösterildiği gibi, sesin perdesini yükselterek ya da alçaltarak okuyun ve ses iniş çıkışıındaki değişikliklerin söz içeriğiyle uygunluğuna dikkat edin.

Kaldırabilirsiniz – fakat dikkatle.
Heyecanını sevdim – ama çok yoruldum.
Sanıyorum – delili budur. Eminim başarabilirim.

Cümlelerin gerektirdiği duyguları kullanarak okuyun.

Yoruldum, umutsuzluğa kapıldım ve çok üzüldüm.
Seni vicdansız seni! Bunun hesabını vereceksin.
Aman dikkat! Çıngıraklı yılan var!
Bak hele! Seni burada göreceğimi hiç ummuyordum.
Kaybedersem dayanamam gibi geliyor bana.

Hoşa Gitme-Tını

En güzel ses hiç bir zorlama görmeden çıkan sestir. Ses organları gerildikçe sesin güzelliği bozulur. Katı, kulak tırmalayan, hırıltılı, madensel, tiz, burunsal, hışırtılı, buğulu, çok yumuşak, gevrek, biçimden yoksun sesler, hoşa gitmeyen seslerdir. Gerilmiş bir gırtlak ve ağız, gerilmiş kaslar sesi daha delici, daha yırtıcı bir hale getirir ve hoşa gidicilik özelliklerini yitirir.

Başlıca tınlaticılar; gırtlak, ağız ve ön kafa boşluklarıdır. Güzel bir tını geliştirmek için tüm ses organlarımızı gevşeteceğiz. Gevşeme ile birlikte seslendirme çalışmaları yapacağız. Gevşeme düzeyimiz arttıkça sesimizin tınısı sakin, düzgün ve temiz hale gelecektir.

Alıştırma: Tını

a) Üst-alt dudak kaslarınızı gevşetin. Çenenizi iyice aşağıya bırakın. Alın ve şakaklarınızı, yanak ve göz kaslarınızı gevşetin. Dilinizi gevşek bırakın. Hafifçe soluyun. Aldığınız hava, üfler gibi ağızınızda damağınıza çarpsın, ağızınızdan ve burnunuzdan birlikte çıksın. **10 defa** bu şekilde soluyun.

b) Ağızınız kapalı, gırtlığınızı hiç sıkmadan burnunuzdan çıkan hava ile **“mmmm”** deyin. Bunu yaparken sesin titreşimini göğsünüzde, başınızda alnınızda, burun kemiklerinizde ve burun deliklerinizde, kulaklarınızda, ensenizde ve başınızın tepesinde hissedin. Tüm bu bölgelerinizi ayrı ayrı gevşeterek sesinizin titreşimlerinin artmasını sağlayın.

c) Alt çene kaslarınızı iyice gevşetip ağızınızı alabildiği kadar açarak çenenizi gevşek bir halde sarkıtın. Önce yavaş, sonra hızını arttırarak birkaç kez **“bob”** deyin. Gevşeyin ve soluğunuzun, dudaklarınızı itebildiği kadar dışarıya itmesini sağlayın. Yanak kaslarınızı gevşetin, yanaklarınızı şişirin yavaştan başlatıp hızınızı gitgide arttırarak **“bob”** deyin.

d) **“ha, ho, hu”** hecelerini, aşağıdaki doğrultularda, beşer kez yineleyin: Gırtlakta yüksek sesle, gevşemiş gırtlak sesiyle ve sesi

ağız boşluğunda çıkan havanın ağız boşluğuna çarpması suretiyle çıkararak.

e) “ah” hecesini, fısıltı ile başlayıp gitgide tonlayarak yüksek bir ses elde edinceye dek yineleyin; daha sonra, yüksek sestten fısıltıya inin.

f) Para sayıyormuşçasına; arızalı bir telefonda, karşınızdakine telefon numarasını bildiriyormuşçasına, yıkılan boksörün başında sayıyormuşçasına ona kadar sayın.

g) “Ben sevinç ve heyecan doluyum!” cümlesini; Gırtlaklı zorlayarak fısıldayın, Burun sesi ile fısıldayın, Gevşemiş kaslarla, rahat söyleyin.

Söyleme Hızı - Akıcılık

Söyleme hızı dinleyicilerin algılama hızında söylenmeli, dakikada **125 -175** kelime arasında olmalıdır. Konuşma anındaki duygulara, kişiliğe, yere ve dinleyicinin niteliğine göre değişimler göstermelidir. Heyecan, korku, telaş, öfke gibi durumlarda konuşma hızı artar; sevgi, üzüntü, saygı gibi durumlarda hız azalır. Düşünce ve heyecanda sükûnet varsa orta hızın tercih edilmesi gerekir.

Alıştırma: Söyleme hızı

a) Aşağıdaki paragrafı, önce yavaş, küçük bir topluluğun işitebileceği tonda fakat elinizden geldiğince hızlı; sonra da, büyük bir topluluğa hitap ediyormuşçasına ve yavaş söyleyin.

Bu beldeden her ayrılışımda arkamda bıraktığım: baş döndüren kekik kokuları, umursamazca ortalarda gezinen keklik sürüleri, kö-

püren dalgalarının arasından fişkırان musikiyle, içimi serinleten Hezil Deresi, sarp kayalıklara meydan okuyan dağ keçileri, ağaçların dallarıyla akrobasi yapan patlak gözlü sincaplar, avcılara özlem duyan kır tavşanları... Dahası her biri sıla özlemiyle kavrulan, kader birliği yaptığım dostlarım... Onları özlememek mümkün mü?

Yüksel BAĞIŞLAR

b) Aşağıdaki cümleleri, önce, tekdüze bir tonla, sonra, cümlelerin duygu yönlerini dikkate alarak yanlarında belirtilen hızlarda söyleyin:

- ✓ Ne güzel bir gece, değil mi? (**yavaş**)
- ✓ Mehmet aceleyle bir çukur kazdı ve yönünü tam tepeye doğru çevirdi. (**hızlı**)
- ✓ Böyle bir hileye başvuracak kadar alçalacağın hiç aklıma gelmezdi. (**hızlı**)
- ✓ Bir daha yüzünü görmek istemiyorum senin. Defol karşımdan. (**hızlı**)
- ✓ Bu derece iyi bir insanı ömrümde görmedim. (**yavaş**)
- ✓ Dikkat et! Arabaya çarpacaksın! (**hızlı**)
- ✓ İçeri girebilir miyim? (**yavaş**)

“Tesirli söz söylemek; insanlara rehber olmak, tesirli düşünmeye bağlıdır.”

James ALLEN

DİKSİYON

Diksiyon sesin güzel çıkmasını ve sözlerin doğru seslendirilmesini amaçlayan sanatın adıdır. Diksiyon bu yönüyle ses ve söz üzerinde odaklanmıştır. Söylediğimiz sözlerin iyice anlaşılması için, bütün harflerin temiz, tane tane çıkarılmasına özen göstermeliyiz. Dilin bütün sesleri (ünlü ve ünsüzler), dilin belli bir durumunda meydana gelir. Ünlülerin çıkışında dilin ya da dudakların yaklaştığı dar bölge, boğumlanma noktasıdır. Ünlülerin çıkışında dilin toplandığı bölge ise boğumlanma bölgesidir.

Doğru ve güzel konuşma çalışmalarına başlamadan önce, konuşmayı bozan unsurlar ile Türkçenin kurallarından bahsetmek yerinde olacaktır.

Konuşmayı bozan unsurlar;

1. Dilimizin özelliklerini ve kurallarını bilmemekten doğan unsurlar.

- ✓ Türkçenin söz dizimini,
- ✓ Türkçenin ses dizimini,
- ✓ Türkçenin sözcük yapısını,
- ✓ Türkçenin yazım ve söyleyiş özelliklerini bilmemek.

2. Kendi kusurlarımızdan kaynaklanan nedenler.

- ✓ Güzel ve güzel olmayan konuşma arasındaki ayrımın bilincinde olmamak,

- ✓ Bozuk ve çirkin konuşmanın kaybettirdiklerinin farkında olmamak,
- ✓ Kendini doğru ve güzel ifade etmenin avantajlarını bilmemek.

3. Bozuk diksiyonun temelinde yatan yanlışları devam ettirme.

- ✓ Vurgu yanlış,
- ✓ Sesi ve soluğu denetim altına alamamak,
- ✓ Yanlış tonlama,
- ✓ Ulamada dikkatsizlik,
- ✓ Tek düzelik,
- ✓ Yersiz duraklar,
- ✓ Hız kusurları,
- ✓ Harfleri ve heceleri yutmak,
- ✓ Dinlemeyi bilmemek,
- ✓ Türkçenin temel yapısını bilmemek,
- ✓ Rahatlama tekniklerini bilmemek.

Türkçenin doğru kullanımı ile ilgili kurallar

- ✓ Türkçe yazıldığı gibi konuşulan bir dil değildir.
- ✓ Türkçede yazıldığı halde konuşma dilinde kullanılmayan tek harf “ğ” dir.
- ✓ Türkçede iki ünlü yan yana bulunmaz (*şair*, *seans*) yabancı dillerden Türkçeye geçmiştir.
- ✓ Türkçede sözcüklerin köklerinde iki harf bulunmaz (*madde*, *sarraf*, *millet*) yabancı dillerden Türkçeye geçmiştir.

1. Türkçenin Sesleri

Akciğerlerden gelen havanın ses yolunda meydana getirdiği titreşime **ses** denir. Ses, dili oluşturan en küçük birimdir. **Harf** ise sesin yazıdaki karşılığıdır. Türkçede sesler, ünlüler ve ünsüzler olmak üzere iki ana gruba ayrılır.

a. Ünlüler (Sesliler) :

Ses yolunda herhangi bir engelle karşılaşmadan çıkan seslere **ünlü** denir. Dilimizde sekiz ünlü vardır: “**a, e, ı, i, o, ö, u, ü**”

Ünlüler şu biçimde sınıflandırılır:

- 1) Çıkış yeri ve dilin durumuna göre,
  - (a) Kalın ünlüler : a, ı, o, u.
  - (b) İnce ünlüler : e, i, ö, ü.
- 2) Dudakların durumuna göre,
  - (a) Düz ünlüler : a, e, ı, i.
  - (b) Yuvarlak ünlüler : o, ö, u, ü.
- 3) Ağızın açıklığına göre,
  - (a) Geniş ünlüler : a, e, o, ö.
  - (b) Dar ünlüler : ı, i, u, ü.

Ünlülerin nitelikleri aşağıdaki çizelgede toplu olarak gösterilmiştir:

Sesli harfler için harflerin sınıflandırılması

	Düz		Yuvarlak	
	Geniş	Dar	Geniş	Dar
Kalın	a	ı	o	u
İnce	e	i	ö	ü

b. Ünsüzler (Sessizler) :

Ses yolunda bir engele çarparak çıkan seslere **ünsüz** denir. Tek başlarına söylenemeyen, ancak bir ünlünün yardımıyla söylenebilen seslerdir. Ünsüzler tek başlarına hece olamazlar. Dilimizde yirmi bir ünsüz vardır. Bunlar: “**b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z.**”

Ünsüzler ses tellerinin titreşime uğrayıp uğramamasına göre iki gruba ayrılır:

1) Ses tellerinin titreşmesiyle oluşan ünsüzlere tonlu (**yumuşak**) ünsüzler adı verilir: “**b, c, d, g, ğ, j, l, m, n, r, v, y, z.**”

2) Ses telleri titreşmeden oluşan ünsüzlere tonsuz (**sert**) ünsüzler denir: “**ç, f, h, k, p, s, ş, t.**”

Sessiz harfler için harflerin sınıflandırılması

	Süreksiz	Sürekli
Sert	p, ç, t, k	f, h, s, ş
Yumuşak	b, c, d, g	ğ, j, l, m, n, r, v, y, z

FİSTİKÇİ ŞAHAP - ÇİFT HASEKİ PAŞA

2. Türkçede Ses Uyumları

a. Ünlü (Sesli) Uyumu:

1- Büyük ünlü uyumu: Türkçede yalın ya da ek almış bir sözcüğün (kelimenin) ilk hecesindeki ünlü kalınsa (**a, ı, o, u**) sonraki hecelerin ünlüleri de kalın; ilk hecedeki ünlü ince (**e, i, ö, ü**) ise sonraki hecelerin ünlüleri de incedir. Bu kurala büyük ünlü uyumu denir.

Kalın

ar-ka-daş

ak-şam,

sa-lın-cak

kor-ku-suz-ca

İnce

ken-di-li-ğin-den

ge-ce,

bü-yük,

ge-lin-cik,

DİKKAT!

Büyük ünlü uyumuna aykırı bazı Türkçe kelimeler de vardır; anne, dahi, elma, hangi, hani, inanmak, kardeş, şişman.

Türkçeye yabancı dillerden giren kelimelerde büyük ünlü uyumu aranmaz; ahenk, badem, ceylan, çiroz, dükkân, fidan, gazete, hamsi, kestane, limon, model, nişasta, pehlivan, selam, tiyatro, viraj, ziyaret.

Birleşik kelimelerde büyük ünlü uyumu aranmaz; açık göz, bilgisayar, çekyat, hanımeli, gecekond, ağabey, delikanlı.

Ayrıca "-ken, -yor, -leyin, -imtrak, -daş, -ki" ekleri büyük ünlü uyumuna uymaz; çocuk-ken, veri-yor, akşam-leyin, yeşil-imtrak, gönül-daş, sokakta-ki.

-daş (-taş) eki bazı kelimelerde büyük ünlü uyumuna uymaz; din-daş, gönül-daş, meslek-taş, ülkü-daş.

Büyük ünlü uyumuna girmeyen kelimelere gelen ekler, kalınlık incelik bakımından son hecenin ünlüsüne uyar; adalet-li, ane-si, kardeş-lik, meslektaş-ımız, şişman-lık.

Son ünlüleri kalın olmasına karşın incelik özelliği gösteren bazı alıntı kelimeler ince ünlülü ekler alır; alkol/alkolü, hakikat/hakikati, kabul/kabulü, kontrol/kontrolü, protokol/protokolü, saat/saate, sadakat/sadakatten.

2- Küçük ünlü uyumu: Ünlülerin düzlük-yuvarlaklık bakımından gösterdiği duruma küçük ünlü uyumu denir. Düz ünlülerden sonra düz ünlüler, yuvarlak ünlülerden sonra düz geniş (**a, e**) ya da dar yuvarlak (**u, ü**) seslerinin gelmesidir.

Küçük ünlü uyumu kuralı iki yönlüdür:

a- Bir kelimenin ilk hecesinde düz ünlü (**a, e, ı, i**) varsa sonraki hecelerde de düz ünlü bulunur: an-laş-mak, ya-naş-mak, ka-yık-çı, ı-sır-mak, ı-lık-laş-mak, ses-len-mek, ye-lek, bi-lek, vs.

b- Bir kelimenin ilk hecesinde yuvarlak ünlü (**o, ö, u, ü**) varsa bunu izleyen ilk hecede dar yuvarlak (**u, ü**) veya geniş düz (**a, e**) ünlü bulunur: bo-yun-du-ruk, ço-cuk, o-dun, yor-gun-luk, yok-la-mak, vur-mak, yu-mur-ta, öz-le-mek, gü-reş-mek, sür-mek.

DİKKAT!

Küçük ünlü uyumuna aykırı bazı Türkçe kelimeler de vardır: avuç, avurt, çamur, kabuk, kavuk, kavun, kavur, kavuş, savur, yağmur.

Küçük ünlü uyumu, alıntı kelimelerde aranmaz: aktör, alkol, bandrol, daktilo, doktor, horoz, kabul, kitap, konsolos, muzır, mühim, mümin, müzik, profesör, radyo, vakur.

***Küçük ünlü uyumuna aykırı kelimelere getirilen ekler, keli-
menin son ünlüsüne uyar:*** kavun-u, konsolos-lu-ğu, müzik-çi,
yağmur-luk

***-ki aitlik eki yalnızca birkaç örnekte küçük ünlü uyumuna
uyar:*** bugünkü, dünkü, öbürkü.

***Türkçe sözcüklerin ikinci ve daha sonraki hecelerinde (o, ö)
sesleri bulunmaz. Bu seslerin bulunduğu sözcükler Türkçeye baş-
ka dillerden girmiştir:*** operatör (Fransızca), horoz (Farsça), doktor
(Fransızca), voleybol (İngilizce), radyo (Fransızca), amatör (Fran-
sızca)

Birleşik sözcüklerde küçük ünlü uyumu aranmaz: bugün, ge-
cekondur, denizaltı, başoyuncu, başıboş

b. Ünsüz (Sessiz) Uyumu:

1- Sert ünsüzlerin yumuşaması (Ünsüz Değişmesi):

Türkçede süresiz sert (**p, ç, t, k**) ünsüzlerle biten sözcükler ün-
lü ile başlayan bir ek aldıklarında sonda bulunan bu ünsüzler yu-

muşayarak (**b, c, d, g, ğ**) olurlar. Bu olaya ünsüz yumuşaması denir:

Kitap	+ ı	=>	Kitabı	İlaç	+ ı	=>	İlacı
Kağıt	+ a	=>	Kağıda	Kürek	+ i	=>	Küreği

Türkçe sözcüklerin sonlarında “**b, c, d, g**” sesleri bulunmaz. Yabancı dillerden gelen sözcüklerin sonlarında bulunan bu sesler Türkçede “**p, ç, t, k**” şeklinde sertleşirler.

B - P	Kitap	=>	Kitap	C - Ç	İlac	=>	İlaç
D - T	Murad	=>	Murat	G - K	Göğ	=>	Gök

Bir talebe, edebiyat hocasına sormuş:

- Efendim, Ömer Seyfeddin kimdir?

Hoca gereken cevabı vermiş. Fakat talebe yeniden sormuş:

- Peki, Ömer Seyfettin kimdir?

Telaffuzdaki “D” lerle “T” lerin farkına varmayan hoca, çocuk alay ediyor sanmış ve zavallıyı bir güzel haşlamış.

DİKKAT!

Özel adlar ünsüz yumuşamasına uğratılmadan yazılır ancak söyleyiş sırasında yumuşar.

Yazılışı   Okunuşu

Ahmet’e	=>	Ahmede
Bilecik’in	=>	Bileciğin
Recep’i	=>	Recebi

Bazı tek heceli Türkçe sözcüklerin sonlarına gelen sert ünsüzler, sesli harfle başlayan bir ek alsalar bile yumuşamazlar.

At => ı	Atı	Yük => ü	Yükü
Saç => ı	Saçı	Ok => u	Oku
İp => i	İpi	Ek => i	Eki
Suç => u	Suç u	Dip => i	Dipi

Sert ünsüzlerle biten, yabancı dillerden dilimize girmiş birçok sözcük sesli harflerle başlayan bir ek aldıklarında yumuşamazlar.

Millet-e	=>	Millete
Sanat-a	=>	Sanata
Hukuk-un	=>	Hukukun

Fil köklerinden türetilmiş bazı sözcüklerde de yumuşama olmaz.

Kon-ut-a	=>	Konuta
Taşı-t-ın	=>	Taşıtın
Fırıl-a-t-ır	=>	Fırlatır

Konuşma dilinde “k” lerden önceki “n” ler, damak “n” sine dönüşür.

Çankaya
Ankara
Banka
Zonguldak

2- Sert ünsüzlerin benzeşmesi:

Türkçe sözcüklerde sert ünsüzler (**f, s, t, k, ç, ş, h, p**)’den sonra yumuşak süresizler (**c, d, g**) gelmez; bunların yerlerine sertleri (**ç, t, k**) gelir. Yapım ve çekim ekleri de bu kurallara uyar. Bu kural, sert ünsüzlerin benzeşmesi olarak adlandırılır:

Yanlış

kebab + cı => kebabcı
ağaç + da => ağaçda
seç + gin => seçgin

Doğru

kebab + çı => kebabçı
ağaç + ta => ağaçta
seç + kin => seçkin

“**de, da**” bağlacı kendinden önce gelen sözcüklerden ayrı yazıldığından sert ünsüzlerin benzeşmesi kuralından etkilenmez:

Mehmet de geldi. (**Doğru**)   Mehmet te geldi. (**Yanlış**)
Kitap da aldım. (**Doğru**)   Kitap ta aldım. (**Yanlış**)

3. Türkçede Ses Olayları

a. Ünlü düşmesi: Dilimizde iki heceli bazı sözcükler ünlü ile başlayan bir ek aldıklarında ikinci hecelerindeki ünlülerini kaybederler. Bu olaya ünlü düşmesi “**hece düşmesi**” denir:

Sabır + ı => Sabrı
Omuz + u => Omzu
Göğüs + e => Göğse
Ömür + ü => Ömrü
Beniz + i => Benzi

Bazı sözcükler türetilirken ünlü kaybına uğrayabilirler:

Sarı + ar + dı => Sarardı (**t**, düşmüş)

Sızdı + la + dı => Sızladı (**t**, düşmüş)

Devir + ik => Devrik (**i**, düşmüş)

b. Ünsüz düşmesi: Arapçadan dilimize girmiş olan ve sonunda ikiz ünsüz bulunan kelimelerin yalın durumunda, ünsüzlerden biri düşer (ünsüz tekleşir):

Hakk => Hak (**k**, düşmüş), Redd => Ret (**d**, düşmüş)

Hiss => His (**s**, düşmüş), Zann => Zan (**n**, düşmüş)

Bu tür kelimelere ünlüyle başlayan bir ek geldiğinde “düşen ünsüz” ortaya çıkar:

Hak => hakka Ret => Reddi

His => hissimiz Zan => Zannımca

Küçültme eki alan bazı sözcüklerde bir ünsüzün düştüğü görülür:

Ufak + cık => Ufacık (**k**, düşmüş)

Minik + cik => Minicik (**k**, düşmüş)

Alçak + cık => Alçacık (**k**, düşmüş)

c. b-p Değişmesi: Yabancı dillerden Türkçeye girmiş sözcüklerde “s” ünsüzünden sonra gelen “b” sesi ünsüz benzeşmesine uğrayarak “p” ye dönüşür ve “p” ile yazılır: *ispat, kispet, müspet, naspetmek, nispet, tespit*,

ç. n-m Değişmesi: Dilimizde “b” ünsüzünden önce gelen “n” ünsüzü bazı sözcüklerde “m” ye dönüşür:

Saklanbaç	=>	Saklambaç	Penbe	=>	Pembe
Dolanbaç	=>	Dolambaç	Senbol	=>	Sembol

Ancak; İstanbul, Safranbolu gibi yer adları ile binbaşı, onbaşı gibi bazı sözcükler bu kurala uymaz.

d. Ünsüz Türemesi (y, v) İki ünlünün yan yana bulunduğu bazı alıntı kelimelerde ünlüler arasında “y, v” sesleri türemiştir:

Fiat	=>	Fiyat	Pisuar	=>	Pisuvâr
Zaif	=>	Zayıf	Tual	=>	Tuval
Tualet	=>	Tuvalet	Tretuar	=>	Tretuvar

SÖYLEYİŞ KURALLARI

Ünlü Daralması

“a, e” düz-geniş ünlülerden biriyle biten bir sözcüğe “-yor” eki getirildiğinde, bu geniş ünlüler daralarak “ı, i, u, ü” ye dönüşür. Bu ses olayına ünlü daralması denir.

Yor Şimdiki zaman eki

Söyle - yor - um   => Söylüyorum

Ara - yor - um   => Arıyorum

Gelme - yor - um   => Gelmiyorum

Başla - yor   => Başlıyor

Söyle - yor   => Söylüyor

“y” kaynaştırma ünsüzü, tek heceli birkaç sözcükte ünlü daralmasına yol açar.

Ünlülerle biten gövdelerin sonuna eylem türetmeye yarayan **a-e, an-en, arak-erek, acak-ecek, ıp-ip, e dursun** ekleri gelirse, Türkçede iki ünlü harf yan yana bulunamayacağı için aralarına “y” kaynaştırma ünsüzü girer. Yazarken gösterilmese de “y” kaynaştırma ünsüzü konuşma sırasında kendinden önce gelen geniş ünlüyü “a, e, o, ö” daraltır.

Kaynaştırma ünsüzü “y” ile gelecek zaman eki “**acak**” birlikte kullanıldığında, konuşma dilinde “y” den önceki ünlü daralır, “y” ile “c” arasındaki ünlü düşer.

Kelimenin

Aslı	Yazılışı	Okunuşu
Zıpla “y” a	Zıplaya	Zıplıya
Söyle “y” e	Söyleye	Söyliye
Başla “y” an	Başlayan	Başlıyan
Bekle “y” en	Bekleyen	Bekliyen
Konakla “y” arak	Konaklayarak	Konaklıyarak
Gitme “y” erek	Gitmeyerek	Gitmiyerek
Anla “y” acak	Anlayacak	Anlıycak
Gülme “y” ecek	Gülmeyecek	Gülmiyecek
Oyna “y” ıp	Oynayıp	Oynıyıp
Gelme “y” ip	Gelmeyip	Gelmiyip
Bekle “y” e dursun	Bekleyedursun	Bekliyedursun

“İle, İse, İken, İdi, İmiş” Ek ve Bağlaçları

Ünlü harflerle biten sözcüklere **“ile, ise, iken, idi, imiş”** ek ve bağlaçları, ek olarak getirilirse, bu ek ve bağlaçların **“i”** ünlüsü düşer, araya **“y”** kaynaştırma ünsüzü girer ve sona eklenen yalın kelime ünlü uyumuna bağlanır.

Araba ile	=> Arabayla
Para ise	=> Paraysa
Sarı iken	=> Sarıyken
Mavi idi	=> Maviydi
Hasta imiş	=> Hastaymış

“ile, ise, iken, idi, imiş” ek ve bağlaçları, ünsüzle biten kelimelere ek olarak getirilince yine başındaki **“i”** ünlüsü düşer fakat

bu kez “y” kaynaştırma ünsüzü kullanılmadan öndeki kelimeyle bağlanır.

Kömür ile => Kömür**le**
Ahmet ise => Ahmet**se**
Ağlar iken => Ağla**rken**
Kurak idi => Kurak**tı**
Yeşil imiş => Yeşil**miş**

“Ğ” nin Kullanımı

Ünlüler : Ü
Ünsüzler : Z
” : “ : *Kendinden önceki sesi (harfi) bir ses uzun oku-*
tur.

1. “a” ünlüsü a+ğ+Ü (a, ı) = a:

Ağaç => a:ç
Ağır => a:r
Kağıt => ka:t
Sağır oda => sa:r oda

a+ğ+u = au Ağustos => austos

a+ğ+Z = a:

ağlamak => a:lamak
ağrıyor => a:rıyor
yazacağım => yazıca:m
kalmayacağız => kalmıyaca:z => kalmıycaz
bayağlaşmayacağımı => baya:laşmayaca:nı => baya:laşmıyca:nı

2. “e” ünlüsü

$$\left. \begin{array}{l} e+\text{ğ}+\text{Ü} \\ e+\text{ğ}+\text{Z} \end{array} \right\} \text{ğ} \Rightarrow \text{y olacak}$$

eğer $\Rightarrow$ eyer

eğitim $\Rightarrow$ eyitim

eğlence $\Rightarrow$ eylence **istisnası** $\Rightarrow$ değil $\Rightarrow$ diil

3. “ı” ünlüsü “(ı)’dan sonra gelebilecek harfler (ı) ya da (a) olabilir.”

$i+\text{ğ}+a$ sığar $\Rightarrow$ sıar

$i+\text{ğ}+ı$ sığınak $\Rightarrow$ sı:nak

$i+\text{ğ}+Z = ı:$ Iğdır $\Rightarrow$ ı:dır

4. “i” ünlüsü

$i+\text{ğ}+i = i:$ yiğit $\Rightarrow$ yi:t

$i+\text{ğ}+e = \text{ğ} \Rightarrow y$ diğér $\Rightarrow$ diyer

$i+\text{ğ}+Z = i:$ iğde $\Rightarrow$ i:de niğde $\Rightarrow$ ni:de

5. “o, ö” ünlüleri

$o+\text{ğ}+a = oa$ boğa $\Rightarrow$ boa boğaz $\Rightarrow$ boaz

$o+\text{ğ}+u = ou$ koğuş $\Rightarrow$ kouş

$o+\text{ğ}+Z = o:$ boğmaca $\Rightarrow$ bo:maca oğlak $\Rightarrow$ o:lak

$ö+\text{ğ}+e = öe$ döğén $\Rightarrow$ döén

$ö+\text{ğ}+ü = öü$ söğüt $\Rightarrow$ söüt

$ö+\text{ğ}+Z = ö:$ öğrenci $\Rightarrow$ ö:renci

6. “u, ü” ünlüleri

u+ğ+u = u:	uğur	=> u:ur
u+ğ+Z = u:	buğday	=> bu:day
ü+ğ+ü = ü:	düğün	=> dü:n
ü+ğ+Z = ü:	düğme	=> dü:me

- Eğer eğitim eğitsel nitelik taşımıyorsa eğitimci eşref ne etsin?
- Danışan dağı aşmış, danışmayan yolu şaşırmış.
- Öğretmen, öğleyin öğrencilerine ördeğin öttüğünü söyleyecek.
- Uğursuz ulvi, uğultulu uykusundan uyanıp ufaklığın uzattığı mumu uğraşa uğraşa buldu.
- Ülkü düğünde güğümleri düşürdü.
- Iğdır'ın ıgıl ıgıl akan ırmağının kıyıları, iklim tıklım ılgın kaplıdır.
- Doğramacı, oğlu doğduğu zaman, doğru yoğurtçuya koşmuş.
- İğneci iğneleri iğneleyeceği iğreti iğneliğe iğneledi.

Ulama

Diksiyonun özelliklerinden biri olan ulama; bir kelimenin sonundaki sessiz harfin ardından gelen ve sesli harfle başlayan kelimelerle birleştirilerek seslendirilmesidir. Türkçede yer alan ulama özellikleri;

1. Ünsüzle biten sözcüklerin, kendinden sonra gelen ve ünlü ile başlayan sözcüklere bağlanarak okunmasına “**ulama**” denir

Bin atlı   =>   Binatlı   => Bi-nat-lı

Akşam oldu => Akşamoldu => Ak-şa-mol-du
Elimden aldı => Elimdenaldı => E-lim-de-nal-dı

2. Bir kelimenin son sesi ünlü ise aynı sesli harfle başlayan bir başka kelime onu takip ediyorsa iki kelime birleşir, **uzun ünlü** ortaya çıkar.

Baba adı => Baba:dı
Kara adam => Kara:dam
Elde eden => Elde:den

3. Türkçede kelime sonundaki “**k**” ünsüzünü, “**h**” ünsüzü ile başlayan bir kelimenin izlemesi halinde “**h**” ünsüzü düşer, iki kelime birbirine bağlanır.

Yemek hane => Yemekane
Erik hoşafı => Erikoşafı
Yırtık havlu => Yırtıkavlu

4. Bazı durumlarda iki ayrı kelimenin tek heceli olan ilkinde bir ünlü düşer ve iki kelime birleşir.

Ne i-çin => Niçin
Ne a-sıl => Nasıl
Ne ol-du => Noldu

5. Kelimeler arasında durak olursa, ulama yapılmaz.

Koştururken, ekmeği unuttu
Gülmek, ağlamaktan iyidir
Terörist, arkadaşşıma saldırdı

Alıştırma: Ulama

Aşağıdaki şiirde ulama noktaları altları çizilmek suretiyle gösterilmiştir. Önce bu işaretlerin hangi ulama kuralından kaynaklandığı üzerinde çalışınız. Ardından bu işaretlere dikkat ederek metni gerekli ulamaları yaparak okuyunuz.

NERDESİN

Geceleyin bir ses böler uykumu,
İçim ürpermeyle dolar: - Nerdesin?
Arıyorum yıllar var ki, ben onu,
Aşkıyım beni çağırır bu sesin.

Gün olur sürüyüp beni derbeder,
Bu ses rüzgâra karışır gider.
Gün olur peşimden yürür beraber,
Ansızın haykırır bana: -Nerdesin?

Bütün sevgileri atıp içimden,
Varlığımı yalnız ona verdim ben.
Elverir ki bir gün bana derinden,
Ta derinden bir gün bana "Gel" desin

Ahmet Kutsi Tecer

Kavşak

Ulama yapıldığında iletilmek istenen anlamda bir değişiklik söz konusu ise ulama yapılmaz. Kısa bir duraklama yapılır, buna "**Kavşak**" denir.

Sana bir **inci** gibi baktım
Bana bir **gün eş** olmadın
Bölüğün **tank erleri**
Balkon **açık**mış
Adam yatak **almış**
İlkbahar **at** yarışları
Ay akşamdan ışıktır
Kart **almışım**

Selen

Seleni gürültü niteliğinde olmayan ses diye tanımlayabiliriz. Türkçede kullanılan selenler, ünlü harflerdir. Bunlar “**a, e, ı, i, u, ü, o, ö**” harfleridir.

Selen Kusurları

Selen kusurları genel bir sağlık bozukluğundan, bir veya birkaç ses organındaki hastalıktan ileri gelebilir. Ya da kötü bir alışkanlıkla yerleşmiş olan bazı ses ve boğumlanma kusurlarından kaynaklanabilir. Sağlık sorunları yüzünden oluşan selen kusurları düzeltilemese de kötü alışkanlıktan kaynaklanan selen kusurlarını birtakım alıştırmalarla düzeltmek mümkündür. Bu alıştırmaların çoğunun etkili olabilmesi, solunum alıştırmalarına dayanmaktadır. Çünkü, düzeltilmesi gereken kusurlar doğru soluk almamaktan kaynaklanmaktadır.

Selen kusurları; kuvvetsizlik, ses titrekliği, tiz ve keskin ses olmak üzere üç şekildedir.

1. Kuvvetsizlik

Sesiniz kuvvetsiz ve yetersiz olabilir. Bu da hafif sesle konuşma alışkanlığından ve alıştırma yapmamaktan meydana gelmektedir. Konuşurken seslerin kuvvetsiz, cılız bir şekilde çıkması, konuşulan kişinin konuşmanızı anlamamasına bunun sonucunda iletişim sorunları yaşanmasına meydan vermektedir. Sesin kuvvetsizliğini gidermek için, Sayfa 26 “İşitilebilme-Yükseklik” konusunun Alıştırmalar kısmına bakınız.

2. Ses Titrekliliği

Sesiniz gür ya da cılız çıkabilir; ama her iki durumda da titreklilik olabilir. Bu kusur şarkı söylerken fark edilmeyebilir ama konuşurken hemen kendini belli eder. Bu durum diksiyon açısından kusur sayılır. Ses titrekliliğini önleyebilmek için sesinizi zorlamaktan kaçınarak aşağıdaki alışırtmaları yapınız.

1. Çok kısa bir süre içinde ve çok az ses vererek bir selen çıkarınız.
2. Bir seleni çıkarırken biraz daha gür ve biraz daha uzun olmasına dikkat ediniz.
3. Durmadan, gitgide biraz daha gür ve öncekinden biraz daha uzun süreli selenler çıkarınız. İyi bir sonuç elde edinceye kadar bu alıştırmaya devam ediniz.

3. Tiz ve Keskin Ses

Tiz ve keskin ses insan kulağını tırmaladığı için diksiyon açısından da bir kusur kabul edilmektedir. Tıp doktorları bu sese Ha-

remağası sesi demektedirler. Tiz ve keskin ses kusurunun düzeltilebilmesi için aşağıdaki metodun uygulanması yararlı olmaktadır.

1. Ağzınızı açınız ve olabildiğince derin, düzgün bir soluk alınız. Soluk verirken gırtlığınızda bir kasılma olmamasına dikkat ederek solukla beraber ses çıkartmaya çalışınız.

2. Pes tonda temiz bir ses elde ettikten sonra hecelere geçiniz. Bir heceyi söylerken solukla beraber ses de verilerek hece tamamlanır ve diğerine geçildiği zaman aynı şekilde tekrarlanır. Heceleri uzatarak söyleyiniz.

3. Bu alıştırma yapılırken tiz tonlara çıkmamaya dikkat ediniz. Heceleri söylerken iyi sonuç alındıktan sonra elinize bir kitap alınız, aynı şekilde heceler üzerinde durarak ve her hecede soluk alıp pes tonda okumaya devam ediniz.

4. Birçok defa kendi kendine okuma alıştırmaları yapınız.

5. Bu metodu uygularken tiz ve keskin sesinizle konuşmaktan kaçınarak, konuşurken okurken yaptığınız gibi heceleri pes tonlarla söylemeye çalışınız.

Durak

Konuşmacının iletmek istediği duygu ve düşüncelerin, dinleyici tarafından en etkili biçimde anlaşılabilmesini sağlayan beklemelerdir. Soluksuz ve duraklama yapılmayan bir konuşma monoton olduğu kadar anlaşılabilme güçlüğü de doğurur.

Okuduğumuz metinlerde durak yerleri, çeşitli noktalama işaretleriyle “.”, “,”, “;”, “:”, “-”, “( )”, gibi gösterilirler. Bazı metinlerde noktalama işaretleri soluk alma ve duraklama için yeterli olabi-

lir. Ancak konuşma dili ile yazı dili arasında belirgin farklar vardır. Yazı dilindeki duraklar konuşma dilinde aynen kullanılmayabilir. Kullanıldığı takdirde konunun etkisi ve anlaşılabilirliğinin azalmasına neden olabilir. O halde iyi bir konuşmacı, konuşma sırasında konunun akışına göre duraklar oluşturmak zorundadır.

a) Kısa süreli duraklar; soluk almadan yapılan çok kısa duraklamalardır. **Örneğin:** “*Her insan yalnız gelir, yalnız yaşar ve yalnız gider bu dünyadan.*” cümlesinde virgül işaretinden sonra duraklama yapılması gerekir. Ama bu duraklama o kadar kısadır ki nefes almaya imkân tanımaz.

b) Normal süreli duraklar; soluma yapılan biraz uzunca duraklardır. **Örneğin:** “*Açtığınızda, satırlarının arasında sevginin nur cemali belirir aniden flu bir şekilde. Hem onu seyreder, hem de ondan dökülen aşk namelerini dudaklarından duyar gibi hissedersiniz.*” Burada iki cümle arasındaki durak biraz uzunca olan ve soluk alınan duraktır.

c) Uzun süreli duraklar; Metin bölümleri arasında, paragraflar arasında, etkili sunum amacıyla (susuş) susmaların gerektiği yerlerde yapılır. **Örneğin:** “*Gökyüzünün gri bir tona büründüğü, yeryüzünü sis bulutlarının kapladığı ve soğuğun kemikleri sızlatan bir çeliğe dönüştüğü anlarda, göğsünüzün nasıl daraldığını hatırlıyorsunuz değil mi?*”

Uzaklara, çok uzaklara gözlerinizi tevcih edip ağlamak istersiniz de göz çanaklarınız cimrilik yapar iki damla gözyaşına. Yutkunmak istersiniz ama nafile... ”

DİKKAT!

Durak: Sadece durduğumuz, soluma yapmadığımız kısa aralardır.

Durak ve Soluk: Hem durduğumuz hem de soluduğumuz biraz daha uzun olan aralardır.

Soluma mümkün olduğu kadar gürültüsüz olmalıdır. Eğer nefesinizi tüketirseniz ani ve gürültülü solumak zorunda kalırsınız. Özellikle mikrofon karşısında konuştuğunuzda solumanızın tüm gürültüsü dinleyiciler tarafından algılanır. Soluma gürültüsü dinleyicilerinizi rahatsız eder, konuşmanızı sevimsizleştirir. Solumanın gürültüsüz olmasını sağlamak için gerekli her imkânı kullanarak mümkün olduğu kadar sık ve küçük hacimli solumalar yapmamız gerekir.

Aşağıda konuşma esnasında yapacağımız soluk noktalamalarına ilişkin kuralları inceleyiniz.

1. *Durak ve soluğun mutlaka gerekli olduğu durumlar:*

a) Her paragraf arasında, bölüm başlarında-sonlarında, bölümler arasında.

b) Tırnak içinde yazılan başkasına ait olan sözlerden önce ve sonra..

Örnek: “Bana geldi, ** “kendimi çalışmaya adadım.” ** dedi.

c) Herhangi bir sorudan veya cevaptan sonra.

Örnek1: Yine başaramadın değil mi? ** İstersen bunu başara-bileceğini biliyorum.

Örnek2: Neden dershaneye gitmedim sanıyorsun? ** Çünkü başım çok ağrıyordu. ** Bunu sen de biliyorsun.

2. Durak ve soluğun şart olmadığı ancak mümkün olduğu durumlar:

a) Çok kısa olmayan cümlelerin noktalarında.

Örnek: Her kelimesi, her satırı itina ile okunur bir solukta. ** Ah o eski mektuplar.

b) “: “ve “;” işaretlerinden sonra.

Örnek: İki tür tembellik vardır: ** Bedensel tembellik ve zihinsel tembellik.

Orada hayvanları görüyordum; ** kuşlar uçuyordu, tavşanlar zıplıyordu, çekirgeler ötüyordu.

c) İki kısa cümle “ve” ile bağlanırsa “ve” den önce.

Örnek: Her şeye rağmen ayağa kalktı ** ve son darbeyi indirdi.

d) Cümle başında geçen bütün yön kelimelerinden sonra. “esasen, evvela, bana göre, o halde, çünkü, dolayısıyla, birinci olarak...”

Örnek: Aslında, ** ben de böyle güzel tablolar çizebilirdim. O halde, ** neden üzerinize düşeni yapmıyorsunuz?

3. Aşağıdaki durumlarda sadece durak noktalaması yapılmalıdır. Soluk alınmaz.

a) Cümle uzunsa öznenen sonra.

Örnek: Okulumuz ** güneşli günlerde üzerinde yürümekten zevk duyacağınız geniş bir yolun öteki ucunda bulunuyor.

b) Tekrarlanan şeylerin ilkinden önce.

Örnek: Yıldızların ** Ay'ın, Güneş'in hep aynı mesajı verdiğini görüyorum.

c) Zıtlıkları ayırmak için,

Örnek: Okuduğu roman değil ** hikâye kitabı.

d) İki virgül veya parantez arasından önce ve sonra.

Örnek: Bana gelip, ** güya üzüldüğünü hissettirerek, ** özür diledi.

Elleriyle tanımaya çalışırken ** (gözleri görmüyor) ** bunun bir vazo olduğunu anladı.

4) Aşağıdaki durumlarda sadece durak noktalaması yapılması mümkündür.

a) Aynı anlamı taşıyan art arda kelimeleri birbirinden ayırmak için,

b) Bir kelimeyi diğerinden ayırmakta yarar varsa.

Alıştırma: Durak

(Ahh...! O eski mektuplar.)

Püryan olmuş gönüllerin, * onulmaz aşkların, * en duru sevgilerin, * en karmaşık duyguların * ve en özel anların pervasızca yazıldığı, * her kelimesinden sevgi, * özlem * ve aşk fışkıran * o eski mektuplar... ** Açmaya kıyamadığınız, * açarken bile itina göstererek * avuçlarınızla okşadığınız, * duyulmasa da harflerinin arasında * sevgilinin kokusunun arandığı öksüz mektuplar... ** Her biri farklı anlamlar yüklü renklerle bezenmiş, * kapaklarına özel mesajlar yazılan zarflara, * özenle yerleştirilmiş * ve içine muhakkak * kurumuş gül yaprağı konan * hasret gönüllerin tercümanı o eski mektuplar... ***

Açtığınızda, * satırlarının arasında sevgilinin nur cemali belirir aniden * flu bir şekilde. ** Hem onu seyreder, * hem de ondan döken aşk namelerini * dudaklarından duyar gibi hissedersiniz. ** Heyecanını döktüğü mektup kâğıdından sevgisini haykırırken, * kimi zaman tebessüm eder, * kimi zaman göz kırpar, * kimi zaman da el sallar sevgiliye hayal de olsa... ***

Her kelimesi, * her satırı itina ile okunur bir solukta. ** Sonra bir daha * ve bir daha. Her okuyuşta ayrı bir anlam, * ayrı bir sevgi * ve ayrı bir hasret soluklanır cümlelerinin arasında. ** Aslında olmasa da, * beklenen, * hasret duyulan * ve susanan aşk nameleri hayal edilir satırlarda. ** Her sözcük farklı bir resme bürünür * ve şekilden şekle girer hayal sinemasında. ** Bunun adı özlemdir, * sevgidir, * aşktır, * namedir, * hasrettir, * vuslattır... *** Ne dersiniz deyin * her kelime ile ayrı bir şarkı terennüm edilir satırlarında. ** Ahh! o eski mektuplar... ***

Unutmayın! * Mektuplar eskidi belki ama bizler aynıyız...**
İfade edilemeyen duyguların, * haykırılamayan aşkların, * harap olmuş gönüllerin, * karşılıksız sevgilerin mabeyniyiz biz. ** Mu-
hakkak ifadede aciz kaldığımız, * haykırmaktan korktuğumuz * ve
hayalinden ürperdiğimiz aşklara beşiklik yapan * gönüller taşıyo-
ruz. Evet, * eğer gerçekten sevginiz sizi lal yapmışsa, * davranın
kaleminize * ve selam verin o eski mektuplara, * sevginizi gömün
satırlara * ve sevginiz kayıt edilsin hatıralara...***

Yüksel BAĞIŞLAR

Benzeri okumaları farklı metinlerde sık sık uygulayınız. Önce durak ve soluk noktalarını tespit çalışması yapınız. Bu noktaları fark ettikçe uygulama yaparak yeteneğinizi geliştiriniz.

Tonlama-Ezgi

Duyguların veya düşüncelerin gereğine göre bir uyum içinde, seslerin yükseltip alçaltılmasına **tonlama** denir. Tonlama, konuşmada tekdüzeliği önler, söyleyişe ahenk katar. Tonlamanın dile kazandırdığı anlam incelikleri sadece işitmeye kavranabilir. Tonlama yazıda gösterilemez. Meselâ, “anlaştık mı?” kelimesi alçak, yüksek veya alaylı tonla söylenmesine göre memnuniyetten tehdide kadar çeşitli anlamlar kazanır.

Topluluk karşısındaki konuşmalarda ve şiir okumada tonlamanın ayrı bir yeri vardır. Güzel bir şiir, vurgu ve tonlamaya dikkat edilmeden okunursa anlamından çok şeyler kaybedebilir. Doğallıktan uzaklaşma ya da tonlamadaki abartı kişilerin şiir söylemelerinde ya da okumalarında da duyulur. Şiir okumaya başlayınca “**deklâmasyon**” denilen bir yanılgıya yönelip seslerini gereksiz ye-

re alçaltıp ya da yükselterek, küçültüp büyüterek şiiri rezil ederler. Şiir söyleme doğallığa ne kadar yakınsa o kadar güzeldir. Bu nedenle şiir söylemede de konuşma usulünün tonlamalarının kullanılması gerekir.

Alıştırma: Tonlama

a. “Şimdi” kelimesini, sırasıyla aşağıdaki anlamları ifade edecek şekilde söyleyiniz. (Parantez içindeki cümlelerin geldiğini düşününüz.)

- Şimdi** (hemen)
- Şimdi** (kafanı patlatacağım.)
- Şimdi** (gelelim asıl konumuza.)
- Şimdi** (diyelim ki sen şuradasın.)
- Şimdi** (canım, sevgilim.)
- Şimdi** (tövbe tövbe!)
- Şimdi** (aşağısı sakal, yukarısı bıyık.)
- Şimdi** (patlama!)
- Şimdi** (ne desem bilmem ki...)
- Şimdi** (işte her şey mahvoldu !)

b. Aşağıdaki cümleleri uygun şekilde tonlamaya çalışınız. Bu arada “**şimdi**” kelimesinin aldığı değişik tonları izleyiniz.

- Şimdi** geldim diyorum, anlamıyor musun?
- Daha fazla bekleyemem; ya **şimdi** ya da hiçbir zaman!
- Anlamadım, **şimdi** mi diyorsun?
- Sonra değil, **şimdi**.
- Ne! **Şimdi** diyen sen değil misin?
- Şimdi** mi? Kesinlikle olmaz.

Sen **şimdi** onu bunu bırak da ötesinden söz et.

Şimdi buradaydı.

c. “**Evet**” kelimesini kendisinden sonra gelen kelimelerin anlamlarına göre söylemeye çalışınız.

Evet, kabul ediyorum.

Evet, öyle diyelim.

Evet, olsa da olur, olmasa da.

Evet, kesinlikle öyle.

Evet, vay canına!

Evet, çok iyi anlıyorum.

Evet, burama geldi.

Evet, anlat hele, sonra ne oldu?

Evet, kaç defa söyleyeceğim.

Evet, ama başka türlü de düşünebiliriz.

Evet, gerçekten de sevimli çocuk.

Evet, Allah cezanı versin.

Evet, peki efendim hay hay!

ç. “**Hayır**” kelimesini kendisinden sonra gelen kelimelerin anlamına uygun şekilde söyleyiniz.

Hayır, kabul etmiyorum.(normal sesle)

Hayır, kabul etmiyorum. (öfkeyle)

Hayır, öyle demedim. (üzüntülü)

Hayır, bir şey değil, başınıza dert açar.(kaygılı)

Hayır, yanıyorsunuz, işin aslı şu. (uzatarak ve karşı çıkarak)

Hayır, izin vermiyorum. (çok kızgın)

Hayır, sana gücenir miyim? (sevecenlikle)

d. Aşağıdaki tekerlemeyi, alttaki anlatımları sağlayabilecek bir tonlamayla söylemeye çalışınız.

“Kangallı kaltabanlardan kakavan kahramanla kelepirci keleş
kekeme kerim Kemahlı kerkenez Kasım’a kasımda kelkitin kekikli
kekliğiyle kabataslak kabak ikram etmiş.”

1. Doğal, yansız bir sesle
2. Hayretle
3. Küçümseyerek
4. Hayranlıkla
5. Dedikodu edasıyla
6. Tiksinerek
7. Övünerek
8. Kaygıyla

e. Aşağıdaki tekerlemeyi, alta belirtilen anlatım çeşitliliğini vurgulayacak şekilde tonlayınız.

“Lüpçüler, lütfen lüzumlu lüzumsuz lâkırdıları bırakın da lüferinizi lüpleyin, lülelerinizi tüttürün.”

1. Doğal,
2. Azarlayarak, sevgisiz,
3. Kibarlıkla,
4. Tehditte,
5. Öfkeyle,
6. Azarlayarak, sevgiyle, yalvararak vb.

f. Aşağıdaki ünlemleri, kendilerinden sonra gelen sözlerin anlamlarına uygun bir eda ile tonlamaya çalışınız.

A, rica ederim, ne önemi var.
A, bak hele, kim gelmiş!
A, ne diyorsunuz? (**derin bir hayretle**)
A, tadını kaçırdın ama...
A, daha neler! Üstüme iyilik sağlık!
Ah, bir elime geçse...
Ah, ben olsaydım.
Ah, seni dayak düşkününü seni!
Ah, yazık oldu emeklerime.
E, biz ne dedik?
E, sonra ne oldu? E, ne olmuş yani!
E, bak hele! Vay küstah vay!
E, ne var ne yok bakalım?
Eh, fena sayılmaz.
Eh, be birader!
Eh, işte geçinip gidiyoruz.
Eh, haydi öyle olsun.
Eh, orasını sen bilirsin.

Ezgi: Tonlamaların birleşimi ezgiyi oluşturur. Üçe ayrılır;

1. Biten ezgi	Eve gittim.
2. Süren ezgi	Eve gittim yemek yedim
3. Soru ezgisi	Kim söyledi?

Mustafa Kemal Atatürk tarafından 20 Ekim 1927 tarihinde Nutuk'un sonunda Türk Gençliği'ne yönelik yaptığı hitabeyi, tonlama ve vurgulamalarla seslendirmeye çalışın. Sözcüklere tonlama ve vurgularla duygu yükleyip, hitabeyi yaşatın.

Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi

Ey Türk Gençliği!

Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet, muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin, en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek, dahilî ve haricî bedhahların olacaktır. Bir gün, İstiklâl ve Cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şerâitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerâit, çok nâmûsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve Cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın, bütün kaleleri zaptedilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şerâitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde, iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlilerin siyasi emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr ü zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerâit içinde dahi, vazifen; Türk İstiklâl ve Cumhuriyetini kurtarmaktır! Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur!

Mustafa Kemal Atatürk
20 Ekim 1927

Vurgu

Bir sözcükte ya da cümlede bazı hece veya sözcüklerin diğerlerinden daha baskılı, söyleyiş süresi uzatılarak, daha yüksek ses tonuyla söylenmesidir.

Vurgu;

1. Söze duygu değeri katar,
2. Dinleyicinin dikkatini uyandırarak anlamın kavranmasını kolaylaştırır,
3. Sesi, söyleyişi sözdeki ezgiyi canlandırır.

Türkçede vurguların yerleri konusunda bize yardımcı olacak bazı kurallar:

1. Her kelimenin bir hecesi üzerinde mutlaka ses baskısı (vurgu) vardır. Örneğin “heyecan” kelimesinde vurgu son hecededir.

2. Türkçede kural olarak vurgular son hece üzerindedir. İstisnalar hariç kelimeye ekleme yapıldıkça vurgu son heceye doğru kayar.

hece - heceler - hecelerde - hecelerdeki

3. Bazen vurgu sondan önceki hecelerden birine yapılır. Bu tür istisna durumları aşağıda gösterelim:

--İlk heceye: İl, bölge, semt adları

İl: Ankara, Samsun, Erzurum, İzmir, Konya, Rize, Urfa, Paris, Sofya, Moskova

Bölge: Akdeniz, Marmara, Ege, Karadeniz

Semt: Dikmen, Çankaya, Etlik, Bahçecik, Topkapı

--Ortakdaki hecelerden birine: İl, bölge, semt adları

Erzincan, Edirne, Trabzon, Sakarya, Denizli, Duşambe,

--Zarf ve bağlaçlarda ilk heceye:

Niçin, ancak, önce, sonra, ayrıca, yalnız, belki, henüz, ansızın, nasıl, hangi, hatta, fakat, çünkü.

--Türkçe kelimelerin aldığı bazı ekler vurguyu bir önceki heceye kaydırır. Bu ekler: “ ce, le, me/ma, se/sa, im/sin, yim, dir, yor, ken ”

“Sence, benimle, okuma, yazdırma, giderse, bilirsin, evdeyim, evdedir, geliyor, oynarken”

4. Dilimizde bulunan Arapça-Farsça kökenli bazı kelimelerde uzun heceler vardır. Uzun seslerde istisna bir durum, vurgu **uzatılan hece** üzerinde görünür. Bu uzatmalar kelimelerin başında, ortasında veya sonunda olabilir. Bu kelimeler için genel bir kural yoktur. Her birinin kendine özel bir vurgusu bulunur. Bu kelimelerin uzatılan hecelerinin yerine göre vurgu başta, ortada veya sonda bulunur.

Vurgu başta : kâtil, câhil, sâmi

Vurgu ortada : teâmül, mukâbil, hazîne, mücâdele,

Vurgu sonda : Ziyâ, kat’î, zekî, hafî,

5. Türkçede “ğ” her zaman, “y” ise bazı durumlarda vurguya benzer bir değişim oluşturur. “ğ” ünsüzü bulunduğu hecede kendinden önce gelen ünlünün uzatılmasına yol açar. Aynı uzatma

durumu “y” için de geçerlidir. Söz konusu uzatma seslendirmede vurgu gibi yansımadır.(yan yana iki ünlü uzatmayı belirtmek için kullanılmıştır.)

“ğ” ünsüzü ile: yağmur = yaamur, öğretmen = ööretmen, öğle = ööle, ağabey = aabey, koğmak = koomak

“y” ünsüzü ile: böyle = bööle, söylemek = Söölemek, öyle = ööle

6. Sert ve gürültülü çıkan bazı ünsüzler vurguyu bulundukları heceye taşırlar. Bunun için söz konusu ünsüzün hecenin son harfi olması gerekir. Bu ünsüzler **“ç, k, p, r, ş, z”**

kaçtım, yokmuş, saptı, ordu, şaştı, ezdi

7. Abartı amacıyla kullanılan bazı heceler vurguyu kendi üzerlerine alırlar.

sımsıkı, koskoca, büsbüyük, büsbütün, bambaşka, binbir

Vurgular üçe ayrılır:

1. **Sözcük vurgusu:** Kelimelerdeki hecelerden hangilerinin daha baskılı söyleneceğini gösterir. Türkçede tek heceli kelimelerin çoğu, çok heceli kelimelerin bir hecesi doğal olarak vurguludur.

Örnek: Bir, buz, tuz, bardak, bulut gibi

Birden fazla heceli kelimelerde vurgu genellikle son hecededir. Birden fazla hecelerde, yer isimleri ve özel isimlerde vurgu çoğunlukla ilk heceye geçer ancak heceleri ayırdığımız zaman harf sayısı bakımından kalabalık olan hece vurguyu üzerine çeker.

Malatya, Edirne, Diyarbakır

2. Grup vurgusu: Kelime gruplarında hangi hecenin daha bas-kılı söyleneceğini gösterir.

Evin kapısı, Masa örtüsü

3. Cümle vurgusu: Cümle vurgusu o cümlenin işaret parmağıdır. Önem verilen sözcük güçlü bir vurgu ile söylenir.

Ben ondan çok sıkıldım

Doğal vurgular

İki saat sonra her yer **bembeyaz** karla örtülmüştü

1. Nesneleri ve adları niteleyen, derecelendiren sıfatlarda doğal vurgular ön plandadır.

Bu gün **yeni** ofisimize taşınacağız

İş yerinde **koyu** renk giysileri tercih ediyorum

2. Eğer nesneleri ve durumları tanımlamak üzere pekiştirme sıfatı kullanılmışsa vurgu bu sıfatlara geçer.

Gökyüzü bugün masmavi

3. Sayı sıfatları doğal vurgu alır

Günde **iki** paket sigara içiyor

24 koli sipariş verdiler

Bu sıfatlar yoksa cümle vurgusu yükleme en yakın olan kelimenin üzerindedir.

“Ya hayır konuşup da sevap kazanan yahut susup da selâmet bulan kişiye Allah rahmet etsin.”

Hz. Muhammed (S.A.V)

SÖYLENİŞ-FONETİK

Bu bölümde sesli ve sessiz harfleri ayrı ayrı inceleyeceğiz. Türkçede 8 adet sesli ve 21 adet sessiz harf vardır. Sesli harfleri “ünlü”, sessiz harfleri de “ünsüz” kelimesiyle tanımlayacağız. Türkçemizdeki ünlüler “a, e, ı, i, o, ö, u, ü”den oluşur. Ünsüzler ise “b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z” den oluşur. Söyleniş bölümünde ünlü ve ünsüz harflerin fonetiğini öğreneceğiz. Aşağıda konular hem anlatılmış hem de gerekli alıştırma birliktedir verilmiştir.

Ünlülerin Doğru Çıkarılış Şekilleri

(A)

Konuşma dilimizde birbirinden ayrı söylenen iki **(a)** vardır. Bunlardan biri **(kalın a)** diğeri de **(ince a)** dır. Her iki (a) bazen uzun, bazen kısa okunabilir. Bu iki (a) yı söylerken birbirinden ayırt etmek için (ince a) nın üzerine şu (^) işareti koyarak gösterebiliriz.

Kalın A

Şu şekilde söylenir: Dil doğal duruşunu değiştirerek ortaya doğru biraz yükselir dudaklar hareketsiz, yanaklar gevşek ve çeneler açık. aaa aaaa aaaaa

- Elâlem ala dana aldı ala danalandı da biz bir ala dana alıp ala danalanamadık.

İnce A

(Kalın a) ya oranla daha ileriden söylenen bir ünlüdür. Dilimize geçen yabancı kelimelerden gelmiştir. Bu kelimelerin başında, ortasında ve sonunda bulunur. **Örnek:** lâla, lâstik, hâl. hâlbuki, lâf, lâkırdı, lâle, lâl, kâse, lâle, lânet, lâzım, kâzım, kâtip gibi.

- Lâla lâtif lâleli lâmbasını lâcivert lâke lâvabodan nâzik, nâdide şefkâte verdi.

Uzun A

Bunu da (â) şeklinde gösterelim:

Önek: Nâne, nâdir, nâme, câhil, câhit, seyahât, sâdık, sâbit, kâtil, nâzik târih, mâvi, hâtât, hârf, dikkât, şefkât, kabahât, sıhhât, nâmus, nâne, nâsihat,

(E)

Konuşma dilimizde birbirinden ayrı söylenen iki **(e)** vardır. Bunlardan biri **(açık e)** diğeri de **(kapalı e)** dir. Bu iki **(e)** yi söylerken birbirinden ayırt etmek için (kapalı e) nin üzerine şu (') işareti koyarak (açık e) den ayıralım. eee eeee eeee

Açık E

(Açık e) şu şekilde söylenir: Çeneler (a) ünlüsünde olduğu gibi, dil ileri doğru yükselir. Kelime başında, ortasında ve sonunda bulunur. **Örnek:** Eş, sen, sene

- Ekmeği ekmekçiye ver, bir ekmek de üste ver

Kapalı E

(Kapalı e) şu şekilde söylenir: dudak kenarları kulaklara doğru biraz yaklaşp çeneler hafifçe sıkılır.

- Gece penceredeki benekli tekir kedi tenceresindeki eti yedi.

(I)

Şu şekilde söylenir: Çıkış noktası damağın arka kısmındadır. Dudakların köşesi kulaklara doğru açılır. Dil damağın arkasına doğru toplanarak dar bir geçitten havayı bırakır. Dilimizde (ı) ünlü-sü kelime başında, ortasında ve sonunda bulunur. **Örnek:** Isı, ıslık, ılıcalı ııı ıı ııııı

- Iğdır'ın ıgıl ıgıl akan ılıman ırağının kıyıları ıklım tıklım ılgın kaplıdır.

(i)

Şu şekilde söylenir: Çıkış noktası damağın ön kısmındadır. Dudakların köşesi kulaklara doğru açılır, dil damağın iki yanına dayanarak dar bir geçitten havayı bırakır. Kelime başında, ortasında ve sonunda bulunur. **Örnek:** İz, dil, izci iii iiiii iiiii

- İki incinin içindeki inilti gibi, iğneli gözlerin içinin iniltisini inledi.

Dilimizde süresi uzun olan (i) lere rastlanır: Üzerine şu (^) işareti koyarak göstereyim.

İcat, bîçare, bîtap, bîtaraf, velî, fennî, fizîkî, canî, hayatî, nihaî, fuzulî, derunî

(O)

Konuşma dilimizde kalın ve ince olmak üzere iki ayrı (O) vardır.

Kalın O

Çeneler açık, dudaklar birbirine yakındır ve ağız içi yuvarlaktır. Kelime başlarında sık rastlanır. **Örnek:** Ot, ova, ocak, olmak, ordu, oda, orman, ortak, bando, banyo, biblo, bono, fiyasko, tango, solo, fono, foto, radyo, stüdyo, şato, tempo, vazo, oooo oooo ooo

- Ovanın ortasındaki ormanda obaları olan ormancılar oradaki odunları omuzlarıyla o okulun odunluğunun orta noktasına taşıyor ve topluyorlardı

İnce O

Biraz daha ileriden daha az yuvarlak yapılarak söylenir.

- Lobutları loş locasında notalayan normâl lort losyoncusunun lokantasında nohutları lokumlarla karıştırdı.

(Ö)

Çeneler ve dil (açık e) ünlüsünde olduğu gibidir. Dudakların alt ve üst köşeleri birbirine yaklaşp ağız küçük bir yuvarlak gibi olur. (ö) ünlüsü çoğunlukla kelime başında bulunur. **Örnek:** öbek, ök, ödenek, ödünç, ödeşmek, ödev, öfke, öğrenmek, öğrenim, öğretim, öğrenmek, öğüt, ökçe, öksürük, örs

- Öfkeyle kalkan zararlar oturur.

(U)

Konuşma dilimizde birbirinden ayrı söylenen iki (u) vardır. Bunlardan biri (kalın u) diğeri de (ince u) dur.

Kalın U

Çeneler açık, dudaklar birbirine iyice yaklaşık ve ağız tam bir küçük yuvarlak olur. **Örnek:** Uç, ucuz, uçak, uçurum, uykucu, ulu uuu uuu uuu

- Unkapanı uğradığı uğursuzluktan upuzun uzandı.

İnce U

(Kalın u) ya oranla daha ileriden söylenir. Ünlüsü çoğunlukla yazıda (ü) ünlüsü ile gösterilir. **Örnek:** RÜya, rÜzgâr, hÜlya, gÜya, lÜzÜm, lÜtfen, lÜgat, nÜr, nÜmara, NÜri,

- GÜya HÜlya rÜyasında LÜtfi'ye nÜmaralı nÜtuk söyleyerek lÜtfetmiş.

(Ü)

Çeneler ve dil (açık e) ünlüsünde olduğu gibidir. Dudakların alt ve üst köşeleri birbirine iyice yaklaşır ve büzülür. (ü) ünlüsüne dilimizde kelime başında, ortasında ve sonunda sık rastlanır. **Örnek:** Üç, üçgen, üçlü, üçüz, üflemek, ülker, ülkü, ün, ünlem, ünlü, üreme, ürkek, ürpermek, üzüm, üstün, üşenmek, ütü üüü üüü

- Ülker üzüntüden üzüm üzüm üzüldü.

Ünsüzlerin Doğru Çıkarılış Şekilleri

(B)

Dudakların birleşip açılmasıyla meydana gelir. Kelimenin başında veya ortasında bulunur. Kelime başında örnek: Baş, boş, bıçak, biber Kelime sonunda (p) ye dönüşür. **Örnek:** Kitap, kap, hesap, çorap. Ancak kelime sonunda ünlü bulunursa eski konumuna döner: **Örnek:** Kitabı, dolabı, kabı, hesabı.

Gerçekte (p) ile biten kelimeler ise değişmezler. **Örnek:** sap-sapı, çöp-çöpü, top-topu, tüp-tüpü, küp-küpü, kulp-kulpu, hap-hapı.

Bi Be Ba Bo Bu Bö Bü Bı
Bip Bep Bap Bop Bup Böp Büp Bıp
Bil Bel Bal Bol Bul Böl Bül Bıl
Bir Ber Bar Bor Bur Bör Bür Bır
Bit Bet Bat Bot But Böt Büt Bıt
Bis Bes Bas Bos Bus Bös Büs Bıs

- Babasının benekli bıldırcını bitişik bostanda böceklerden bunalarak büzüldü.

(C)

Dişler birbirine yaklaşık, dil ucu dişlerin ön kenarına yayılmış, alt çene aşağı düşerek çıkar. **Örnek:** Cam, Caba, cacık, coşkun, cömert, cüce, cümle.

Ci Ce Ca Co Cu Cö Cü Cı
Cip Cep Cap Cop Cup Cöp Cüp Cıp
Cık Cek Cak Cok Cuk Cök Cük Cık

Cit Cet Cat Cot Cut Cöt Cüt Cıt

- Cambaz Cevat cılız cimri coşkunla cömertliğe cumbada cüret ettiler.

(Ç)

C harfinden biraz daha sert olarak çıkar. Çıkış biçimi aynıdır.

Çi Çe Ça Ço Çu Çö Çü Çı

İç Eç Aç Oç Uç Öç Üç Iç

Çip Çep Çap Çop Çup Çöp Çüp Çıp

Tiç Teç Taç Toç Tuç Töç Tüç Tıç

Piç Peç Paç Poç Puç Pöç Puç Püç Pıç

Şiç Şeç Şaç Şoç Şuç Şöç Şuç Şüç Şıç

- Çardaklı çeşmedeki çırak, çiçekleri, çorbanın çöreğini ve çu-valları çürüttü.

(D)

Dilin damağın ön kısmına üst diş köklerine dokunmasıyla çıkarılır. **Örnek:** Dam, dal, dar, dış, diş, dadı, dede, deney, demir.

Kelime sonunda (t) olur. Yalnız anlamları ayrı olup söylenişleri benzeyen bir kaç kelimeyi birbirinden ayırmak için (d) olarak yazılır. **Örnek:** Ad (isim), at (hayvan), od (ateş), ot (bitki), had (derece), hat (çizgi).

Di De Da Do Du Dö Dü Dı

Dip Dep Dap Dop Dup Döp Düp Dıp

Dik Dek Dak Dok Duk Dök Dük Dık

Dit Det Dat Dot Dut Döt Düt Dıt
Dir Der Dar Dor Dur Dör Dür Dır
Diz Dez Daz Doz Duz Döz Düz Dız

- Davulcu dede dışarıklı dikişçiği dolandırırken dönemecin duvarından düştü.

(F)

Üst kesici dişler alt dudağın üstüne dokunup açılmasıyla çıkarılır. Dilimizde çoğunlukla kelime başında, pek seyrek olarak da ortasında ve sonunda bulunur. **Örnek:** Fal, fil, fakat, falaka, falanca, faraş, felek, ferman, fasafiso, federasyon, felâket, felç, fevkalâde, frak, fitre, film, fayans, fötr, fonojenik, futbol, füze.

Fil Fel Fal Fol Ful Föl Fül Fıl
Fit Fet Fat Fot Fut Föt Füt Fıt
Fip Fep Fap Fop Fup Föp Füp Fıp
Fif Fef Faf Fof Fuf Föf Füf Fıf

- Fitneci Fikret firketeci Filiz'le fidanlıkta fiskoslaşıp firar etti.

(G)

Dil sırtının damağın gerisini, bir de damağın daha ön kısmını kapatmasıyla meydana gelir. **Örnek:** Gaga, gagalamak, gam, galiba, gar, garaj, gargara, gazete, gelincik, göçmen, gölge, gönye, görev, güzellik.

(G) ünsüzünün iki çıkış noktası vardır. İnce ünlülerle damağın ön kısmından çıkar. **Örnek:** Gâh, gel, gör, git, güya, güç.

Kalın ünlülerle damağın gerisinden çıkar. **Örnek:** Gar, gıcık, gocuk, guguk.

Gi Ge Ga Go Gu Gö Gü Gı
Gık Gek Gak Gok Guk Gök Gük Gık
Gip Gep Gap Gop Gup Göp Güp Gıp
Gif Gef Gaf Gof Guf Göf Güz Gıf
Gil Gel Gal Gol Gul Göl Gül Gıl
Gir Ger Gar Gor Gur Gör Gür Gır

- Galip Geyvede gır gır giden gocuklu göçmen gururluya güldü.

(Ğ)

Dilimizde varlığını ancak kendinden evvel gelen ünlünün süresini uzatmakla hissettirir. Kelime başında bulunmaz, iki ünlü arasında ise ikili ünlü meydana getirir. **Örnek:** Boğaz-boaz, doğal - doal, yogurt-yourt.

Konuşma dilimizde bazan (y) ve (v) seslerine döner. **Örnek:** Eğer-eyer, diğer-diğer, soğuk-sovuk.

Ği Ğe Ğa Ğo Ğu Ğö Ğü Ğı
Ğir Ğer Ğar Ğor Ğur Ğör Ğür Ğır
Ğip Ğep Ğap Ğop Ğup Ğöp Ğüp Ğıp
Ğil Ğel Ğal Ğol Ğul Ğöl Ğül Ğıl

(H)

Bir soluk harfi olup ağzın (kalın a) ünlüsünü çıkardığı durumla meydana gelir. **Örnek:** Habbe, haberci, haber, hacamat, hacı, hacıyatmaz, hadde, hademe, hafız, hafif, hafta, hakiki, hakir, hâlbuki,

hallac, hassâs, hece, hımhım, hipnotizma, hokkabaz, hulâsa, hulyalı, hüner, hücum, hücre, hüviyet.

Hi He Ha Ho Hu Hö Hü Hı
Hih Heh Hah Hoh Huh Höh Hüh Hıh
Hip Hep Hap Hop Hup Höp Hüp Hıp
Hit Het Hat Hot Hut Höt Hüt Hıt
Hil Hel Hal Hol Hul Höl Hül Hıl
Hir Her Har Hor Hur Hör Hür Hır

- Habeş hemşire hırkalı hizmetçi hoppa hödüğe hurmaları hürmetle sundu.

(J)

Dişler birbirine, dil sırtı da katı damağa yaklaşır, havanın dil ortasından sızmasından meydana gelir. **Örnek:** Jale, Japon, jandarma, jambon, jelâtin, jeoloji, jeolog, j jest, jilet, jübile, jüri. Halk arasında (j) ünsüzünün (c) olduğu görülür. **Örnek:** Japon-Capon, jandarma-candarma, panjur-pancur, jurnalcı-curnalcı.

Ji Je Ja Jo Ju Jö Jü Ji
Jij Jej Jaj Joj Juj Jöj Jüj Jıj
Jir Jer Jar Jor Jur Jör Jür Jır
Jil Jel Jal Jol Jul Jöl Jül Jıl
Jip Jep Jap Jop Jup Jöp Jüp Jıp
Jis Jes Jas Jos Jus Jös Jüs Jıs

- Japon jeolog jiletini jurnalıyle jüriye verdi.

(K)

Dil sırtının damağın gerisini, bir de damağın daha ön kısmını kapatmasıyla meydana gelir. İnce ünlülerle damağın ön kısmından kalın ünsüzlerle ise arka kısmından çıkar. **Örnek 1:** Kel, kir, kör, kâtip kâhya, **Örnek 2:** Kaba, kaya, kaçak, kadastro, kadın kadife, kalp, kal.

Ki Ke Ka Ko Ku Kö Kü Kı
Kik Kek Kak Kok Kuk Kök Kük kık
Kil Kel Kal Kol Kul Köl Kül Kıl
Kir Ker Kar Kor Kur Kôr Kür Kır
Kip Kep Kap Kop Kup Köp Küp Kıp
Kit Ket Kat Kot Kut Köt Küt Kıt

- Kara ketenlik külahlı kuş kara kediyi yedi.

(L)

Dil ucu damağın ön kısmına(lale), bir de daha gerisine(olay) dayanır, hava dilin yanlarını titreterek sızar. **Örnek:** lâbirent, lâboratuvar; lâcivert; lâçka, lâdes, lâf, lâkap, lâhana, leylâk, leziz, limon, lise, litografya, liyakat, löca, lödos, lökanta, lokma, lökomotif, lösyon, löş.

Li Le La Lo Lu Lö Lü Lı
Lil Lel Lal Lol Lul Löl Lül Lıl
Lir Ler Lar Lor Lur Lör Lür Lır
Lip Lep Lap Lop Lup Löp Lüp Lıp
Lit Let Lat Lot Lut Löt Lüt Lıt
Lin Len Lan Lon Lun Lön Lün Lın

(L) ünsüzü bazı kelime ortalarında ve sonlarında kaybolur, **Örnek:** Nasıl şey = nasıl şey, kak ordan = kalk ordan.

Adi konuşmada (r) ünsüzünün (l) olduğuna sık rastlanır. Buna (Leleşme) denir. **Önek:** Birader-bilâder, berber-belber, servi-selvi, serbest-selbes, bâri-bâli, diye-diyelek, kerli ferli-kelli felli, zemberek-zembelek, merhem-melhem, terlik-tellik, Amerikan- amelikan.

- Leyla ile Lalelili Lale'ye leblebi ile likör ikram etmiş.

(M)

Dudakların birleşip açılması ve damağın hafif alçalmasıyla meydana gelir. Dilimizde kelime başında, ortasında ve sonunda bulunur. **Örnek:** Maalesef, macera, maç, madalya, maalmem-nuniye, maarif, modern, mücevher, madenî, manzume, müzakere, mütemmim.

Mi Me Ma Mo Mu Mö Mü Mı
Mip Mep Map Mop Mup Möp Müp Mıp
Mir Mer Mar Mor Mur Mör Mür Mır
Mil Mel Mal Mol Mul Möl Mül Mıl
Min Men Man Mon Mun Mön Mün Mın
Mim Mem Mam Mom Mum Möm Müm Mım

- Muhallebici melankolik Mısırlı Mirza modern mösyöyle Muradiyede müzik dinledi.

(N)

Dilin damağın ön kısmına, diş köklerine dayanıp açılmasıyla meydana gelir: Dilimizde kelime başında, ortasında ve sonunda bulunur. **Örnek:** Nasır, nadan, nadide, nafaka, nafile, naftalin, na-

kil, nakit, nal nalbant, namaz, namus, nankör, narin, narkoz, nasi-
hat, nâzım, nazık, nesir, nezaket, nilüfer, nisan.

Ni Ne Na No Nu Nö Nü Nı
Nip Nep Nap Nop Nup Nöp Nüp Nıp
Nil Nel Nal Nol Nul Nöl Nül Nıl
Nir Ner Nar Nor Nur Nör Nür Nır
Nim Nem Nam Nom Num Nöm Nüm Nım
Nin Nen Nan Non Nun Nön Nün Nın

- Namlı nane nini nini naneleri numaraladı.

(P)

Dudakların birleşip açılmasıyla ve açılma sırasında dışarıya ha-
va fırlamasıyla meydana gelir. Dilimizde kelime başında, ortasında
ve sonunda bulunur. **Örnek:** Paça, paçavra, paket, pala, palamut,
panorama, pansiyon, pantolon, papatya, paragraf, paramparça, pa-
raşüt, paratoner, parazit, patinaj, pedagoji, plak, plaka, plan, planör,
politika, porselen, porsiyon, program, projeksiyon, protesto, psiko-
loji.

Pi Pe Pa Po Pu Pö Pü Pı
Pip Pep Pap Pop Pup Pöp Püp Pıp
Pil Pel Pal Pol Pul Pöl Pül Pıl
Pir Per Par Por Pur Pör Pür Pır
Pit Pet Pat Pot Put Pöt Püt Pıt
Pis Pas Pos Pus Pös Püs Pıs

- Palavracı peltek pısırik pişkin poturlu porsuk pulcu püskürdü.

(R)

Dil ucunun yukarıdaki kesici dişlere yakın noktayla meydana getirdiği kapağın birçok defa açılıp kapanmasıyla meydana gelir. Kelime başında bulunan (R) kolay söylenir. Fakat kelime sonlarındaki (R) ünsüzlerine önem verilmezse anlaşılması güç olur. **Örnek:** Rabıta, radyatör, radyografi, rahat, roket, raket, ramazan, randevu raptiye, rol, reçete, rehber, rehin, rejisör, rakip, reklâm, rekor, repertuvar, reverans, rezonans, riyakâr, romatizma, rota, rozet, röportaj, rüya, rüzgâr.

Ri Re Ra Ro Ru Rö Rü Rı
İr Er Ar Or Ur Ör Ür Ir
Rır Rer Rar Ror Rur Rör Rür Rır
Tır Ter Tar Tor Tur Tör Tür Tır
Fri Fre Fra Fro Fru Frö Frü Frı
Gri Gre Gra Gro Gru Grö Grü Grı

- Radyolu ressam Ramis Rasimin romanıyla röportaj yaptı.

(S)

Dudaklar açıktır, dilin ucu alt diş köklerine yaklaşır ve hava dilin arasından tonsuz olarak sızar. Dilimizde kelime başında, ortasında ve sonunda bulunur. **Örnek:** Sap, saat, sabah, sabotaj, saman, servis sıska, seksek senaryo, stüdyo, spiker, smokin, hassas, kasa gibi...

Si Se Sa So Su Sö Sü Sı
Sil Sel Sal Sol Sul Söl Sül sıl
Sir Ser Sar Sor Sur Sör Sür Sır
Sis Ses Sas Sos Sus Sös Süs Sıs

Siş Seş Saş Soş Suş Söş Suş Sış
İsi Ese Asa Oso Usu Ösö Üsü Isı

- Sandıklıda sepetleri sıralı simitçi sofrada sökülen sucukları süpürdü.

(Ş)

Dişler birbirine, dil sırtı da katı damağa yaklaşır, hava dilin ortasından çıkar. **Örnek:** şantaj, şantiye, şafak, şahin, şakşakçı, şimendifer, şimşek, şarapnel, şarjör, Şifre, şövale, şüphe, şölen.

Şi Şe Şa Şo Şu Şö Şü Şı
Şil Şel Şal Şol Şul Şöl Şül Şıl
Şir Şer Şar Şor Şur Şör Şür Şır
Şis Şes Şas Şos Şus Şös Şüs Şıs
Şiş Şeş Şaş Şoş Şuş Şöş Şüş Şış
Şiz Şez Şaz Şoz Şuz Şöz Şüz Şız

- Şamlı şemsek şimşir şafak şakşaklandı.

(T)

Dilin damağın ön kısmına diş köklerine dayanıp açılmasıyla meydana gelir:. Dilimizde kelime başında, ortasında ve sonunda bulunur. **Örnek:** Tabak, taban, tabela, tablet, tablo, talih, tarih, tapu, tatil, teklif, tekzip, telefon, teleskop, televizyon, telgraf, temenni, tempo, temsil, tentene, tepki, terlik, termos, testere, transatlantik, transformatör, trapez, titiz, tiyatro, tren, tribün, turp, turnike, tünel.

Ti Te Ta To Tu Tö Tü Tı

Tik Tek Tak Tok Tuk Tök Tük Tık
Tır Ter Tar Tor Tur Tör Tür Tır
Tit Tet Tat Tot Tut Töt Tüt Tıt
Tis Tes Tas Tos Tus Tös Tüs Tıs
Tiş Teş Taş Toş Tuş Töş Tüş Tış

- Tatar tepsici tıknaz titiz Tosun tömbekici tulumbacıyla tütün tüttürdü.

(V)

Üst kesici dişler alt dudağın üstüne dokunur. Dilimizde kelime başında, ortasında ve sonunda bulunur. **Örnek:** Vade, vadi, vagon, vahşi, vakit, vantilatör, vapur, varıl, varis, vasiyet, velvele, vergi, vestiyer, vesvese.

Vi Ve Va Vo Vu Vö Vü Vı
Viv Vev Vav Vov Vuv Vöv Vüv Vıv
Vil Vel Val Vol Vul Völ Vül Vıl
Vir Ver Var Vor Vur Vör Vür Vır
Vis Ves Vas Vos Vus Vös Vüs Vıs
Viş Veş Vaş Voş Vuş Vöş Vüş Vış

- Velveleli vasi vesvese vadide vagon verdi.

(Y)

Dil ortasıyla ön damak arasından çıkar. Dilimizde kelime başında ortasında ve sonunda bulunur. **Örnek:** Yaba, yaban, yağmur, yalan, yamyam, yankı, yan, yarış, yaz, yaş, yangın, yayan, toy, çay.

Yi Ye Ya Yo Yu Yö Yü Yı

Yiy Yey Yay Yoy Yuy Yöy Yüy Yıy
Yıl Yel Yal Yol Yul Yöl Yül Yıl
Yir Yer Yar Yor Yur Yör Yür Yır
Yis Yes Yas Yos Yus Yös Yüs Yıs
Yiz Yez Yaz Yoz Yuz Yöz Yüz Yız

- Yalvaçlı yelpazeli yıldız yirmi yoksul yörükle yumurtalarını yükledi.

(Z)

Dilin ucu alt diş köklerine yaklaşır, hava dilin arasından tonlu olarak çıkar. Kelimelerin başında, ortasında ve sonunda bulunur.

Örnek; Zafer, zahire, zahmet, zakkum, zalim, zaman, zamk, zam-bak, zar, zarar, zarf, zenzem, zenci, zerdali.

Zi Ze Za Zo Zu Zö Zü Zı
Zip Zep Zap Zop Zup Zöp Züp Zıp
Zil Zel Zal Zol Zul Zöl Zül Zıl
Zir Zer Zar Zor Zur Zör Zür Zır
İzi Eze Aza Ozo Uzu Özö Üzü Izı
Ziş Zeş zaş Zoş Zuş Zöş Züş Zış

- Zurnacı Zuhuri, zulmetten zurnasıyla zuhur etti.

Boğumlanma

Boğumlanma; seslerin doğru yerden ve doğru zamanda çıkmasıdır. Seslerin doğru yerden ve zamanında çıkmayışı konuşmanın anlaşılmasını zorlaştırır. Boğumlanmanın iyi olabilmesi hareketli ve hareketsiz konuşma organlarının eğitilmesiyle de ilgilidir. Ayrıca iyi bir boğumlanma için sık sık konu ayırmaksızın her türlü met-

nin okunmasını tavsiye ediyorum. Aşağıda ünlü ve ünsüz harfler için verilmiş tekerleme örnekleri mevcuttur. Bu tekerlemeleri hatasız okuyacak şekle gelinceye kadar tekrar ediniz.

Tekerlemeler

A

- Abana'dan Adana'ya abarta abarta apar topar ahlâtla ağdalı avuntucu ahmak Ahmet'in avandanlıklarını apararlardan Acar Abdullah ile akıllı Abdi akşam akşam bize geldi.

- Âdeme âdem gerekir, âdem anlar âdemi. Âdem adam olmanınca n'itsin âdem âdemi.

- Ağlarsa anam ağlar, kalanı yalan ağlar.

- Akordeoncu akrobat, aksırıklı aksakallı aksak arkadaşının aksırıklı aksi akademisyen akrabası ile akşamcı aktarı akladı.

- Elalem ala dana aldı aladanalandı da biz bir aladana alıp da aladanalanamadık.

B

- Babaeskili babacan Bahri beberuhi Bedri ile bıyıksız bıçkıcı bingıldak Bahir'in Bigadiç'teki bonbon bonmarşesine varmışlar, o adadakilerin yüzlerine bön bön bakarak, büyüğü büyük buhurdanlığı buğulu buğulu boşaltıp bomboş bırakmışlar, sonra da Bodrumda gözden kaybolmuşlar.

- Baldıran dalları ballandırmalı mı, ballandırılmamalı mı? Sonra o bala daldırılan baldıran dalları dallandırılmalı mı, ballı dalla dallandırılmamalı mı?

- Barınaksız baykuşların bağırduğu bakir ormanda bakkallar baş başa sallandılar.

- Bir berber bir berbere “Bre berber, gel birader, biz beraber Berberistan’da bir berber dükkânı açalım.” demiş.

- Be birader buraya bak, başı bereli burma bıyıklı bastı bacak bayan berberiyle bizim Bedri bey birlikte bir pirinci birinci buluşta birbirine dizip Bursa pazarına indi.

C

- Caddede ki cahil camcının cambazhanedeki cakası cafcacılı camız cadıyı cadalozlaştırdı.

- Cemil, Cemile, Cemal cumaları cilacı cüce Canip’in cicili bicili cumbalı ciltevinde cümbür cemaat cacıklı civcivle cücüklü cacık yerler, sonra da Cebecili cingöz coğrafyacının cinci cician-nesinin cırcırböceğini dinlerler.

- Ceylan Cemil, cevizci cezbeli Cemal’in cezvesini cevizlikte ceketinin cebine indirdi.

- Conkbayırlı coğrafyacının coğrafyaya coşkusu Coşkun’u comum cosum coşturdu.

- Cılız cicik cılk cımbızcı cır cır cırlayan cırlak cırcırı cımbızla cızırdattı.

Ç

- Çağatay'da çarmıha çakılan çarın çavuşu, çamurlu çamçağı çakıllı çayda çalkalarken, çantasından çamaşırlarını çaldırdı.
- Çarık çorap dolak, ben sana çarık çorap dolak mı dedim.
- Çatalağzı'nda çatalsız Çatalcalı çatalcının çarpık çurpuk çalçene Çoruhluya çarptırmasına ne dersin?
- Çatalca'da topal çoban çatal yapıp çatal satar, nesi için çatalca da topal çoban çatal yapıp çatal satar? Kârı için çatalca da topal çoban çatal yapıp çatal satar.
- Çubukluktaki çukuru çuvaldızlı çuvalcıyla çubuk çuhacı çuvalladı.

D

- Dadaylı dadımın Dodurgalı düdük delisi dedesi diline doladığı dedbebeli dedim dedisiyle dırdırını dilinden düşürüp de bir kez olsun doya doya düden diyemeden, düdenin dallara doldurduğu doyumlu yemişlerden doyasıya yiyemeden darıdünyadan göçüp gitti.
- Dadaylı davulcu davuluna dayanan Davut dayıyı darbuka ile darp etti.
- Danışan dağı aşmış, danışmayan yolu şaşırmış.
- Dört deryanın deresini dört dergâhın derbendine devrederlerse, dört deryadan dört dert, dört dergâhtan dört dev çıkar.

- Düşkün düşünder, düşünselde düşçü düşünsellikle düşünceleme düşselliğini düşürürse, düşüncelik düşüncesizlikle düşündürücü bir düşünsellik kazanır.

E

- Edremitli ela gözlü esmer Esma ile elmacı Efe'nin eşi Emel, eylülde el altından emanetçinin eşeğine bindiler.

- Egemen edepsizse, edepsizlik egemendir.

- Eğer eğitim eğitsel nitelik taşııyorsa eğitmen eşref ne etsin?

- Eğer Eleşkirtli eleştirmen Eşref ile Edremitli Bedri'yi Ege'nin en iyi eğercisi biliyorlarsa, ben de Ermenekli Erdem, Ergene'nin en iyi elektrikcisidir derim.

- Evet, benim edepli, eğitimli, efe beyefendim, ne emekçiler emeklerine, ne de ekmekçiler ekmeklerine entrika karıştırılmasına müsaade ederler.

F

- Farfaracı Fikriye ile favorili fasa fiso Fahri Fatsalı Fatma'yı görünce, fesleğenci feylesof Feyyaz'ı, fındıkçı Ferhunde'yi anımsayarak feveran ettiler. Felemenk'te Felemenklerin Felemenkçe mi konuştuklarını düşünce düşünce fertliği çektiler.

- Fermanlı fabrikatör farmason Fuat; filden, fiilden, fısıltıdan, fosilden, flütten, filekten, fötrden fellik fellik kaçır.

- Fettan fırsat fevt etmez, falcı falcıya fent etmez.

- Fındıklıda fiçıları fırçalayan fittırık fırçacı fiçılarla fırçaları fırl fırl fırlırdattı.

- Fitneci Fikret firketeci Filiz’le fidanlıkta fiskoslaşıp firar etti.

G

- Garzanlı gamsız Galip gammazlıkta gazetecilerden gayretlendi.

- Geçen gece Gemerek’ten Gediz’e gelen Gebzeli gezginci gizemcilerden gitarist General Genzel, gençlere, gerçekdışılıkla gerçeklik dışı ilişkiler arasında ne gibi bir geçerlilik gerçekliği olduğunu sordu.

- Geçimsiz gelin Geyve’den gelinliğindeki gerdanlığı getirtti.

- Getirince el getirir, yel getirir, sel getirir; götürünce el götürür, yel götürür, sel götürür.

- Güneyli girgin gammaz Galip Gavurdağı’nda güpegündüz galeyana gelmiş de Gülgiloğlu Gaziantep’li gazup gazinocuyu Gölköylü gitaristle birlikte Gümüşhane’ye göndermiş.

H

- Habeşli hemşire hırkalı hizmetçi hoppa hödüğe hurmaları hürmetle sundu.

- Hahamhanede hahambaşı hahamı homur homur homurdanır görünce, hemencecik heyecanlandı, hızlandı, hoşnutsuz hırçın hallarla halkaları, halatları hallaçlara verdi.

- Hakkı, Hakkı ya gitmiş, Hakkı, Hakkı'dan hakkını istemiş, Hakkı, Hakkı'nın hakkını vermeyince, Hakkı'da Hakkı'nın hakkından gelmiş.

- Hamdi hırçın Hıristiyan hırsızlıkla hıyarları hırkasına hızlı hızlı hıfzetti.

- Heceye hevesli heykeltıraş heybetli heybesini hemşehrisi Hendekli Hüsnü'ye hediye etti.

I

- Iğdır'ın ıgıl ıgıl akan ılıman ırmağının kıyıları ıklım tıklım ılıgın kaplıdır.

- Ilgarıcı ılgar, ılgıngillerin ılgancırı ılgalayarak, ılgıt ılgıt ılgı-lardı.

- Irgat, Kızılırmak Irmağı'nda ıslak ıvır zıvırını ısıta ısıta ısındı.

- Işık bıkkın pısırick ılık ırmağın akışını ırlayan ırlayıcı ırgatlara anlattı.

- İtriyatçı Iraklının İstanbul'unundaki istavrozlar ışıl ışıl ışıldadı.

İ

- İbibiklerin ibiklerini iyice iyileştirmek için İstinyeli istifçi İbiş'in istif istiridyeleri mi, yoksa İskilipli İspinoz işportacı İshak'ın işliğindeki ibrişimleri mi daha iyi, bilemiyorum.

- İğneci iğneleri iğneleyeceği iğreti iğneliğe iğneledi.

- İşlek işlemeci, işlemeli işleri işlikte işleyerek işletmeciye işyevinde izletti.
- İt iti itti, bit iti itti, it biti itti. Bit gitti, it gitti. İtti, bitti, gitti.
- İki incinin içindeki inilti gibi, iğneli gözlerin içinin iniltisini inledi.

J

- Jale Japonyalı Jandarmadan Japonca öğrendi.
- Jarseli jeolog jestini jeolojide yaptı.
- Japon jeolog jiletli jurnalciyi jüriye jurnalledi.
- Jartiyerini jöleliyen Jale'yi jandarmaya bildirdi.
- Jetçi Japon, jiletini jet hızıyla jambona sapladı.

K

- Karamürselli kara kaptan kadehiyle kasabanın kaynağından kana kana su içti.
- Kartal kalkar dal sarkar, dal sarkar kartal kalkar.
- Kendirli'den kemençeci kekeme Kerim, kentlerin keşmekeşliğine kesin kes karşı çıkıyor ve keşke Keşan'da keşkekçilikle kesme şekercilik yaparak kereste, kereviz, ketenhelva, kendir, kenevir, kemençe, kelem, kekik, keklik satıp kelepircilik ederek rahatına baksaydım diyor.

- Kırık kanatlılardan Kırklarelili kırkayak kıkırdayarak kırık kırarak yerken kırık kanadına kırıntılar döküldü

- Kırıkhan'daki kırıkçı kırçıl kargın, kırgın kırıkçısı kırmızı kırdı kıkır kıkır kıkırdayarak Kırımlı kıkırdakçının kızıl kırlangıçlarını kışın kırlarda Kırgızlı kırpıntıcı kırışık Kırımtov'un kırıkıraklarıyla besliyormuş.

L

- Laf lafı açar laf da kuyuyu.
- Lale, laf arasında Leyla'ya limonatayı lümbürdetmesini lütfetti.
- Leyla ile Lalelili Lale'ye leblebi ile likör ikram etmiş.
- Lüleburgazlı lösemili lüleci, lütufkâr Lübnanlının lüzumlu lüks lületaşlarını lüpledi.
- Lüpçüler, lütfen lüzumlu lüzumsuz lakırdıları bırakın da lüzferle rızk, rot, rop, rint, ring, ray, radyoaktivite nedir diye konuşun.

M

- Marmara'daki Marmarisli mermerciler mermerciliği meslek edinmişler, ama Mamak'taki mamacılar manyetizmacılıkla marmelâtçılığı meslek edinememişler.
- Moskof model mosmor morarak modern mozaiklerde mola verdi.

- Muhterem muhtarın Muşlu Muzaffer’le yaptığı mukavele muvakkat oldu.

- Müflisten medet, münafıktan nasihat beklenmez.

- İbiş’le Memiş mahkemeye gitmiş, mahkemeleşmiş mi mahkemeleşmemiş mi?

N

- Nedamet namzedi Nedim nihayetsiz ve nispetsiz namelerini nankörce nakletti.

- Nedamet nedeniyle nümayişten nasiplenemeyen Nevriye neden nankörlük yaptı.

- Nedenleri nasıllarla nakleden natıka Nihat, nüktedanlığa naspetti.

- Nezaketli Necmiye ile Nazillili nevazilli Nevzat nerede, nasıl, ne zaman nikâhlanacak.

- Nöbetçi nefer Nihat, nasihatlerini nedensiz dinlemediği Niğdeli namlı Nedim çavuştan nihayette nasibini aldı.

O

- Alkolik lôrd lokantanın locasında lokumları lokma lokma yuttu.

- Lobutları loş locasında notalayan normal lord, losyoncusunun lokantasında nohutları lokumlarla karıştırdı.

- Oğlum oldu oydu beni, kızım oldu soydu beni.
- Okmeydanı'ndan Oğuzeli'ne otostop yap; Oltu'da volta at, olta al; Orhangazi'de Orhanelili Orhan'a otostopluk öğret; sonra da Os-mancıklı Osman'a otoydu, totoydu, fotoydu, dök!
- Ovanın ortasındaki ormanda obaları olan ormancılar oradaki odunları omuzlarıyla o okulun odunluğunun orta noktasına taşıyor ve topluyorlardı.

Ö

- Öğretmen, öğleyin öğrencilere dört öğeden oluşan öğütleri söylemiş.
- Öğretmen, öğleyin öğrencilerine ördeğin öttüğünü söyleyecek.
- Ödemişli ödlek Ömer öksürüklü Özdemir'in örsünü örseledi.
- Özbezön'ün özbeöz Ödemişli öngörülü öğretmeni Özgüraşlan ile Özgüluslan özellikle özerk ön öğretimde öylesine özverili, övünç verici ve övgüye değer kişiler ki, hani tüm öğretim örgütleri içinde en özgün örnek onlardır diyebilirim.
- Özgürlüklerini özleyen Özbek örgütçüler özgeçmişlerini örseleyen önderlerini öldüresiye dövdüler.

P

- Bir peltek büyükbaba peltek peltek konuşan peltek torununu pelteklikten kurtarabilir mi?

- Pısırik pırlak pırnallıklarda pırnallanırken pılı pırtısını pısırik pıtraklara pıtır pıtır pırtlattı.
- Pireli peyniri perhizli pireler tepelerse, pireli peynirler de pır pır pervaz ederler.
- Pişpirik pekiştiren perişan Pervin pinti pisbıyık Pirinççi paşayı perişan etti.
- Pohpohçu pinti Profesör pofur pofur pofurdayarak hınçla tunç çanak içinde punç içip pülverizatör prospektüsünü papazbalığı biblosunun berisindeki papatya buketinin bu yanına bıraktıktan sonra palas pandiras Pülümür'le Pötürge'den getirdiği pörsük pötikare pöstekeyi Paluluların Pıtırıcık pazarında partenogenes pasaparolası ile pertavsız pervasız pervaz peysajını ve peronospora pestenkerani pestilini posbıyıklı pisboğaz pedagoga Pınarbaşı'nda beş etti.

R

- Radyolu ressam Rıfkı ile rint romancı, röportajcı Rum'dan rüşvet aldılar.
- Dal sarkar, kartal kalkar; kartal kalkar dal saklar.
- Ramazanda Rizeli Rıza Rümeysa'ya; radyo, radyoaktif, ruh, rencide, ralli, radyo, ring, rengineyiği, Radyoloji, rivayet, ranzarot nedir diye sormuş?
- Ranzada rastık çeken Rizeli Reyhan, rastığı yastığa rastlattı.
- Romanyalı romantik romancı Roza, Roma'da romanındaki romantik rolü oynadı.

S

• Bu yoğurdu sarımsaklasak da mı saklasak, sarımsaklamasak da mı saklasak.

• Sazende Şazi ile zifoz Zihni zaman zaman sizin sokağın sağ köşesinde sinsi sinsi fiskoslaşarak sizi zibidi Suzi'ye sonsuz ve sorumsuz sorgun ederler. Sason'un susuz sazlıklarında badece soğanla sarmısak yetişebileceğini söyleyen Samsunlu sebzecilerin sözüne sizler de sessizce ve sezgilerinize sığınarak inanabilirsiniz.

• Sen seni bil sen seni, bil sen seni bil sen seni, sen seni bilmez isen patlatırlar enseni.

• Serçe ile söyleşenin sesi semadan gelir.

• Sırtını sıvazlayan sıvacı Sabri'nin sabrına sadakatle sabretti.

Ş

• Şaklaban şamdancı Şadan, şatafatlı şatosunda şaşmaz şakrak şairleri şanlı şafakla şaşırttı.

• Şanına şaşıran şarkıcı şatafatlı Şaban, şanssızlığını şaşkınlığıyla şakırdatan şakrak Şakir'in şakağına şaka yollu şaklattı.

• Şaşal su şişesindeki suyu şapır şupur Suşehri'ndeki sokağa serpiştirmeyiniz.

• Şiş şiyeşi şişlemiş, şişe keşişe “şiş” demiş.

• Şüpheli Şükrü, şüpheli Şekip'le Şakir'i şüphelendirdi.

T

- Tarlada taş toplayarak tıkınan tembel taşçı, tarhana tenceresini tekmeledi.

- Titiz, temiz, tendürüst dadım; tadını tattığı tere demetini dide dide dağıttı da hiddetinden hem dut dalında takılı duran dırıltı düdüğünü öttürdü, hem de didine didine dedim dedi, dedim dedi dedi durdu.

- Tövbekâr tömbekici tövbe töreninde tömbekiye tövbe ederken tökezleniverdi.

- Tugayın taburunun takımının taklacısı Tahsin, takımının Tokatlı çavuşu Toraman Turan'dan tüfeğinin tetiğini takarken taktik istedi.

- Al bu takatukaları takatukacıya takatukalatmaya götür. Takatukacı takatukaları takatukalamam derse takatukacıdan takatukaları takatukalatmadan al da gel.

U

- Uğursuz ulvi, uğultulu uykusundan uyanıp ufaklığın uzattığı mumu uğraşa uğraşa buldu.

- Uluborlulu utangaç Ulviye ile Urlalı uğursuz Ulvi uğraşa uğraşa Urfa'daki urgancılara uzun uzun, ulam ulam urgan sattılar.

- Uluorta utanmazlıklarla umumu usandıranlar uslandılar.

- Ulusunun sözünü dinlemeyen uluya uluya gider.

- Unkaparı'nda uğradığı uğursuzluktan upuzun uzandı.

Ü

• Ücra ülkelerde üçboyutlu üçkâğıtçılık üzerine ünlenen ütopyacı Ümit, üçüz ümmilere ütüldü.

• Üçüncü üçkâğıtçı, üçetek üçleşerek üçteker arabayla süzüm süzüm süzülen süzgeçleri süzdü.

• Ürdünlü ünlü üfürükçü Üryani, Ünye, Üsküdar, Ürgüp üzerinden ülküdeşlerine üstüğü, üstübeç, üvez, üzüm, üzengitaşı ve üzünç götürürken, Üveyik'ten ürüyerek, üvendirelerini sürüyerek yürüten üçkâğıtçı ütücülerin ürküntü üreten ünü batasıca ünlemle-riyle ürküverdi.

• Ürününü ücretli ücretsiz üleştiren Üsküplü üretici, üründen ümitli ümmetini üzdü.

• Üzüntüden üşüdüğünün ürediğini, ürpererek ünlü ünlemesiyle ünledi.

V

• Van'da vefat eden vefasız Vedat'ın vefat öncesi vecibelerini, vaiz vekili Viranşehirli Veli vehm ile vaaz etti.

• Varyeteci Vahit, vırvırcı Vanlı vaizin vaazına vırvır edip, varyemez Veysel'in vediasına vefa ile kendini vakfetti.

• Ver Allahın verdiği- ne, vur Allahın vurduğuna.

• Vırvırcı Vedia ile vıdı vıdı Veli velinimetini vatman Vahit e vilâyette veda edip Vefâ ya doğru vaveylâsız, velevasız velespitile

volta vururlarken voleybolcu Vatran virtüöz Vicdanî ve Viranşehirli vatansever viyolonselci Vecibe ile karşılaştılar.

- Voltacı voleybolcu vırvırcı viyolonselciyi voleybolda yendi.

Y

• Yağdanlığı yakasına yaklaştırarak yağlanan yağcı yalama Yalçın, yağlana yağlana yağcılığı yağmacılığa yeğledi.

• Yalancıoğlu yalancı yayladığının yahnisini yağsız yiyebilirse de yayladığının yağlı yoğurdundan, Yüksekova'nın yusyumru yumurta yumurtlayan tavuklarından, bir de Yörük ayrıyla yufkasından asla vazgeçemez.

• Yapıştığı yamasını yavaşça yırtarak, yayan, yalpalayarak yarpuzların arasından geçti.

• Yoksul yoğurtçu yol bilir Yozgatlı, yoksulluktan yobaz yontulmamış yolcuya yolunmuş yorganını yolladı.

- Yöndeş yörede yörünge yöresi yönergeyle yönetildi.

Z

• Zıpır zıpızıpçı zımbacı zıvanasız zirzopla zifir zırlı zırlayarak zırvaladılar.

• Zonguldaklı Zaloğlu Zöhre'nin kızı Zühal zibidi Zeki'ye ziyafet zerk etti.

- Zurnacı Zuhuri, zulmetten zurnasıyla zuhur etti.

- Züğürt züppe zülüflü Zühre'yle züğürtlendi.
- Saza sazla, söze sözle mukabele etmek gerek.

***“Söz ola kestire başı, Söz ola kestire savaşı, Söz ola ağulu aş, Bal
ile yağ eder bir söz.”***

Yunus EMRE

SÖYLEME KUSURLARI

Çeşitli seslendirme kusurları nedeniyle söylenenler yeterince anlaşılabilir ve tekrar edilmek zorunda kalınır. Konuşmacı harfleri doğru telaffuz edemeyebilir veya konuşurken bazı heceleri yutabilir. Harflerin hatalı telaffuz edilmesi karşılıklı konuşmalarda pek dikkat çekmese de topluluk karşısında veya mikrofondan yapılan konuşmalarda derhal dikkat çekerler. Bu tür hatalar konuşmacının anlaşılmasına ya da yanlış anlaşılmasına yol açarlar. Dinleyici ya bütün enerjisini anlamak için kullanacak ya da bıkkınlık göstererek dinlemekten vazgeçecektir. Ayrıca bu tür konuşmacılar dinleyiciler nezdinde güvenlerini yitirecekler, imajlarının kötü olmasına yol açacaklardır. En bilinen seslendirme kusurları aşağıda tek tek açıklanmıştır.

Gevşeklik

Konuşma organlarının (Çene, dudak, diş, boğaz, gırtlak) genel tembelliğidir ve en çok karşılaşılan kusurdur. Gevşeklik, konuşulan konunun anlaşılmasına yol açar. “Konuşma aygıtlarına esneklik kazandırma” konusundaki alıştırımları çalışınız.

Pelteklik

Bazı harflerin çıkarılamayarak başka bir harf ile değiştirilmesidir. Bu durum dilin yeterince eğitilmemesinden, lehçelerin yapısından veya bazı dillerin fazla etkisinde kalmaktan kaynaklanabilir. Türkçe üzerinde tespit edilen pelteklik türleri aşağıda belirtilmiştir.

Zeleştirme: (J) yerine (Z). **Örnek:** Jale-Zale, Jilet-Zilet,

Seleştirme: (Ş) yerine (S). **Örnek:** Paşam-Pasam, Şapka-Sapka

Jeleştirme: (C) yerine (J). **Örnek:** Ancak-Anjak, Kucak-Kujak

Şeleştirme: (S) yerine (Ş). **Örnek:** Söylüyorum-Şöylüyorum

Leleştirme: (R) yerine (L). **Örnek:** Birader-Bilader, Berber-Belber, Merhem-Melhem, Terlik-Tellik

İnce â yerine kalın a: Kemâl-Kemal, Lâstik-Lastik

Yukarıdaki örneklerde ilk sırada belirtilen sesler çıkarılamadığından ikinci sesler onların yerine ikame edilmektedir. Bu seslerin çıkarılamaması durumunda bunların üzerinde uygun alıştırma- ların sık sık yapılması gerekmektedir. Aşağıdaki kelimeleri seslerin çıkartılış çekline dikkat ederek tekrarlayınız. Eğer bu seslerin herhangi biriyle ilgili sorunuz yoksa geçebilirsiniz.

J- Jilet, jandarma, jale, jumbo

Ş- Paşa, şaka, şakir, şeker

R- Rüya, hücreler, hürrem, harran, sarraf

A- Lale, lastik, lahana, kâmil

S- Sorgun, hassasiyet, fason

Tutukluk

Bir hece üzerinde takılıp kalma, heceyi tekrarlama durumudur. Bu sorun en çok kelimenin anlamını bilmemekten, kararsızlıktan ya

da heyecandan kaynaklanır. Tutukluğu gidermek için herhangi bir metni önce yavaşça ve sonra hızlanarak okuyun.

Tutukluk Örneği: Bu, bu bizim--- şerefimiz--- olacak ---diye --uzun uzun---bize bize anlattı.

Kekeleme

Tutukluğun ileri aşamasıdır diyebiliriz. Kekemelik; konuşmanın akıcılığı ve ritminin, duraklamalar, tekrarlar, uzatmalarla ve çoğu kez bunlara eşlik eden beden hareketleriyle kesintiye uğramasıdır.

Kekeleme genellikle çocukluk döneminde oluşan bir konuşma bozukluğudur. Bazı sebepleri şunlar olabilir;

✓ Erken yaşta konuşmaya başlayan çocuklara çevrenin gösterdiği aşırı ilgi,

✓ İyi konuşma isteğinin zamanla çocuk üzerinde oluşturduğu psikolojik baskı,

✓ Aile içi sorunlar,

✓ Hatalı ebeveyn tutumları,

✓ Kayıp ve ayrılıklar,

✓ Aşırı baskı ve şiddet,

✓ Sosyal fobi.

Kekemeler genel olarak “p, f, g, d, b, k” gibi patlayıcı harfleri veya bu patlayıcı ünsüzlerle başlayan heceleri duraksayarak ya da zorlanarak çıkarırlar. Kekemelik maddi bir hastalık değil genellikle

psikolojik bir sorundur. Kekemeler soluk aldıkları veya çok geç soluk verdikleri sırada konuşurlar. Kekemelik tedavisinde; davranış düzenleme, nefes alıştırılmaları, konuşma terapisi, gevşeme teknikleri, antidepresan ve anksiyolitik tedavilerinin biri veya birkaçı bir arada uygulanabilmektedir.

Asalak Sesler

Bazı sesler veya kelimeler asalak olarak kelimelerin arasına takılır ve konuşmayı tahammül edilmez hale getirir. Asalak sesler veya kelimeler konuşmacının fikir netliği ve kendine güveni hakkında şüphe uyandırır. Konuşmanın kalitesini baltalar ve dinleyiciyi sıkar. Bu kapsamda “ııı, eee, aaa, şey, yani, mesela, evet...” gibi ses veya kelimeler konuşma arasında sık sık veya gerekmediği halde kullanıldığında dinleyici rahatsız olur.

Asalak ses veya kelimelerle:

- Bana şey dedi. ıııı şey bugün doğum günüymüş, yani bugün eee beni de çağırdı.

- Evet sevgili seyirciler. Efendime söyleyeyim aaa bugün evet bugün havalar çok sıcak evet geçecekmiş.

Düzgün:

- Merhaba sevgili dinleyenler. Günün ilk ışıklarıyla birlikte sizi selamlıyorum. Mutlu bir gün yaşamınızı diliyorum.

Çalışmalar:

Aşağıdaki soruları asalak ses veya kelimeleri kullanmadan cevaplandırınız. Yanınızda sizi kontrol edecek ve uyaracak arkadaşlarınız bulunsun.

- a)** Hayatınızın en önemli gününü anlatır mısınız?
- b)** Gençliğinizde sizi en çok etkileyen olayı anlatır mısınız?

***“Kelime bilginizin hududu, zekânızın hududunu tespit eder.
Kelime bilginiz arttıkça, zekânız da artacaktır.”***

Norman Lewis

KELİME BİLGİSİ VE KONTEKST

Kelime Bilgisi

Düşünce ve duygularımızı en anlaşılır şekilde ifade edebilmek ve aktarabilmek, kelime bilgimiz ve bu bilginin birbiri ardına inciler gibi dizilerek anlam yüklü cümlelere dönüşmesiyle mümkündür. Düşüncelerimiz kelimelerle şekillenir, tellenir, duvaklanır ve en alımlı hale gelir. Kelime bilgimizin çokluğu düşünce ve zekâmızın gelişmesine neden olduğu için, dış dünya ile iletişimimiz o derece güçlü olur.

Bilmek gerekir ki kelimeler, fikir paletinin renkleridir. Onların sayılarını arttırmak fikir zenginliğine çıkaran bir tüneldir. Sayısız düşünür, yazar, şair, hatip, ilim ve fikir adamı kelime hazinelerinden seçip aldıkları ve bir gelin gibi süsleyerek sundukları cümleleri, zevk ve gönül dünyamıza iksir gibi enjekte etmişlerdir. İfadelerindeki ahenk, derinlik ve renkle, hislerimize tercüman olmuş ve birbirinden kopuk sinelere köprüler kurmuşlardır. Kelimeler onları dile hâkim kılmıştır. Dile hâkim olan kişi, büyük bir güce sahiptir.

Chicagoda bulunan İllinois Üniversitesi Profesörlerinden Dr. William D. Templeman bir üniversitede yapılan hayret verici keşiften bahsediyor.

Üniversitedeki bütün birinci sınıf öğrencileri çeşitli kabiliyet ve zekâ testlerine tabi tutuluyorlar. Bunlardan bir tanesi de 29 kelime-lik bir vokabüler (*Ferdin kelime hazinesini ölçen bir çeşit test*) tes-

tidir. Bir yıl sonra üniversite idaresi, bu testlerden herhangi birinin, öğrencilerin gelecekteki ders durumları hakkında bir fikir verip vermediğini anlamak istiyor. Hayret edilecek kadar kısa olan 29 kelimelik vokabüler testinin öğrencilerin bütün derslerindeki yıllık not ortalamalarını önceden en iyi haber veren bir ölçüt olduğu meydana çıkıyor. Bu neticeye bakarak Dr. Templeman şöyle diyor: *“Anneler, babalar, öğretmenler, okul müdürleri, çocuklarınızın üniversitede başarılı olmasını istiyorsanız, kelime bilgilerine dikkat ediniz!”*

Kelime bilginizi artırınız. Göreceksiniz dimağınız daha iyi işleyecek, şahsiyetiniz daha çok renklenecek, daha çok seviyecek, daha çok sayılacaksınız. Bir kavramı ifade için kullandığınız kelime sayısı ne kadar fazlaysa, o konuda o kadar seviyeli bir hayatınız var demektir.

Mesela; Türkçede yiğitlik ifade eden şu kelimelere bakın: Er, eren, yiğit, alp, batur, merd, bahadır, cesur, kahraman, cilasun, dila-ver, yavuz, yaman, arslan, efe, gözüpek v.s. Şimdi de güzellik için kullanılan bazı kelimelere dikkat edelim: Latif, hoş, taravet, dîdar, rânâ, sabâhat, melâhat, vecâhet, cemâl, behâ, hüsün v.s.

Kontekst (Siyak-u Sibak)

Kontekst; bir kelimenin veya pasajın evvel ve sonra gelen ve o kelime veya pasajın manasını anlatan kelimelerdir. Bir örnekle bunu anlaşılır hale getirelim. Bazen hiç duymadığımız bir kelimeyi kullandıkları zaman o kelimenin ne olduğunu tahmin edebiliriz. Örneğin kalabalık bir ortamda kulağınıza şu kelimeler geldi: *“Sınıftaki bütün erkekler Murat’a, bütün ....da Ayşe’ye oy verdiler.”* Bu

cümlede kaçırdığınız kelimenin “*kızlar* “ olduğu aşikârdır. Cümledeki diğer kelimeler bunu gösteriyorlar. İşte bu “*kızlar*” kelimesini çağrıştıran diğer kelimeler “*kontekst*” tir. Biz de bunun karşılığı “*Siyak-u Sibak*” tır.

Dilimize diğer dillerden birçok kelime geçmiştir. Fakat bu kelimelerin çoğunu bilmeyiz. Hâlbuki duygu ve düşüncelerimizi en güzel şekilde ifade edeceğimiz kelimeleri iyice öğrenip kullanmalı ve dilimizi takviye etmeliyiz. Dilimize geçmiş bu kelimeleri “*siyak-u Sibak*” yoluyla öğrenebiliriz. Bu yolla kelime öğrenmek oldukça kolaydır.

Herhangi bir konuyu okurken karşınıza daha önce hiç duymadığınız bir kelime çıkar. Siyak-u sibaktan az çok onun manasını anlarsınız. Fakat konu bütünlüğünü bozmamak için okumaya devam edersiniz. Birkaç paragraf ya da satır sonra aynı kelime karşınıza çıktığında cümlelerin akışı mana hakkında bir fikir vereceği için okumaya devam edersiniz. Başka bir gün aynı kitapta ya da bir dergide önünüze aynı kelime çıktığında artık o kelime hafızanıza yerleşme durumundadır. Sık sık önünüze çıkan bu kelime manası daralarak hafızanıza yerleşecektir.

Alıştırma: Siyak-u Sibak yoluyla kelime anlamı öğrenme

- a. **Hunhar:** Kana susamış, zalim, kan dökücü.
- b. O, **Hunhar**, zâlim, gaddar ve kıvıll bir sultan değildi.
- c. Çanakkale’de haçlı ruhu ile hareket eden batılılar eski **hunharlıklarını** tekrarladılar.

1. Haluk: Başkalarıyla iyi geçinen, iyi huylu, ahlaklı.

a. Dış süs, içi pis, sureti menus bu yaldızlı medeniyetin yetiştirdiği, ahlak kaydı tanımayan kimselerle mücadelenin başında gerçekten medeni, samimi gösterişten uzak **haluk** insanlar gelir.

b. O, evinde ciddi, **haluk** bir aile reisi, müşfik bir baba, dış muhitinde riyasız, samimi bir dost, iş hayatında verimli bir enerji, heyecan faaliyet timsali idi.

2. Gabî: Kalın kafalı, ahmak, budala, akılsız.

a. Bizde **gabî**lerle zekîler, hatta dehâ pırıltısı taşıyanlar bile aynı sınıfta okuyor.

b. Tecrübemizle biliyoruz ki ilk devrede parlayan talebe sonra genellikle sönükleşiyor, ortadan aşağı bile düşüyor. Acaba, orta ve **gabi** çocuklarla dolu bir sınıfta bu dâhileri soldurduğumuzdan mıdır?

Örneklerde olduğu gibi; bu kelimelerle birkaç kez daha karşılaşsanız unutmazsınız. Biraz istekli ve gayretli olursanız bu teknikle çok farklı kelime ve manalarını hafızanıza alabilirsiniz. Sözlükten kelimeler alıp alt alta yazarak ezberlediğinizde birçok kelimeyi unuttuğunuzu göreceksiniz. “Siyak-u Sibak” yoluyla hem kelimeyi, hem de manasını kısa sürede öğrenerek kelime bilginizi arttırıp ufkunuzu genişleteceksiniz.

OKUMA METİNLERİ

ALTI KAVAL ÜSTÜ ŞEŞHANE

Parçaları birbirine benzemeyen ve uygun olmayan, dolayısıyla bir işe yaramayan aparatlar hakkında veya giyim kuşam konusunda birbirine uymayan ve yakışmayan kıyafetler için altı kaval üstü şeşhane deyimini kullanırız. Buradaki şeşhane kelimesinin İstanbul'da bir semt adı olan Şişhane ile herhangi bir alâkası yoktur ve Şişhane söylenişi yanlıştır. Çünkü şeşhane diye namlusunda altı adet yiv bulunan tüfek ve toplara denir. Yivler, mermiye bir ivme kazandırdığı için ateşli silahların gelişmesinde önemli bir yere sahiptir. Evvelce kaval gibi içi düz bir boru biçiminde imal edilen namlular, yiv ve set tertibatının icadıyla birlikte fazla kullanılmaz olmuş ve gerek topçuluk, gerekse tüfek, tabanca, vs. ateşli silahlarda yivli namlular tercih edilmiştir. Merminin kendi ekseni etrafında dönmesi ve dolayısıyla daha uzağa gitmesini sağlayan yivler bir namluda genellikle altı adet olup münhani (spiral) şeklinde namlu içini dolanırlar. Altı adet yiv demek, namlunun da altı bölüme (şeşhane = altı dilim) ayrılması demektir ki halk dilinde şeşhane (şişhane değil) şeklinde kullanılır.

Bu izahtan sonra üstü kaval, altı şeşhane biçiminde bir silah olmayacağını söylemeyi zait addediyoruz. Çünkü kaval topların attığı gülle ile şeşhanelerden atılan mermi farklıdır. Keza kaval tüfekler ile fişek atılırken şeşhane namlulu tabancalardan kurşun atılır.

Bu durumda bir silah namlusunun yarısına kadar kaval, sonra şeşhane olması da mümkün değildir. Ancak yine de vaktiyle bir avcının, yivlerin icadından sonra çifte (çift namlulu) tüfeğinin kaval tipi namlularının üst kısımlarını teknolojiye uydurmak için şeşhane yivli namlu ile takviye ettiğine dair bir hikâye anlatılır. Hatta bu uydurma tüfek öyle acayip ve gülünç bir görünüm almış ki diğer avcılar uzun müddet kendisiyle alay etmişler ve “Altı kaval üstü şeşhane/bu ne biçim tüfek böyle” diyerek kafiyelendirmişler. O günden sonra, halk arasında bu hadiseye telmihen birbirine zıt durumlar için altı kaval üstü şeşhane demek yaygınlaşmış ve giderek deyimleşerek dilimize yerleşmiştir.

DERVİŞ KAŞIKLARI

Bir gün ermişlerden birine sormuşlar.

“Sevginin sadece sözünü edenlerle, onu yaşayanlar arasında ne fark vardır?”

“Bakın göstereyim” demiş ermiş.

Önce sevgiyi dilden gönüle indirememiş olanları çağırarak onlara bir sofraya hazırlamış. Hepsini oturtmuşlar yerlerine. Derken tabaklar içinde sıcak çorbalar gelmiş ve arkasından da derviş kaşıkları denilen bir metre boyunda kaşıklar. Ermiş;

“Bu kaşıkların ucundan tutup öyle yiyeceksiniz” diye bir de şart koymuş.

“Peki” demişler ve içmeye teşebbüs etmişler.

Fakat o da ne? Kaşıklar uzun geldiğinden bir türlü döküp saçmadan götüremiyorlar ağızlarına. En sonunda bakmışlar beceremiyorlar, öylece aç kalkmışlar sofradan..

Bunun üzerine “Şimdi...” demiş ermiş. “Sevgiyi gerçekten bilenleri çağırılım yemeğe.”

Yüzleri aydınlık, gözleri sevgi ile gülümseyen nur yüzlü insanlar gelmiş oturmuş sofraya bu defa. “Buyurun” deyince her biri uzun boylu kaşığını çorbaya daldırıp, sonra karşısındaki kardeşine uzatarak içmişler çorbalarını. Böylece her biri diğerini doyurmuş ve şükrederek kalkmışlar sofradan.

“İşte” demiş ermiş. “Kim ki hayat sofrasında yalnız kendini görür ve doymayı düşünürse o aç kalacaktır ve kim kardeşini düşünür de doyurursa o da kardeşi tarafından doyurulacaktır. Şüphesiz şunu da unutmayın. Hayat pazarında alan değil veren kazançlıdır her zaman...”

ESKİ BİR TAPINAK YAZISI

Gürültü patırtının ortasında sükûnetle dolaş; sessizliğin içinde bulunduğunu unutma. Başka türlü davranmak açıkça gerekmedikçe herkesle dost olmaya çalış. Sana bir kötülük yapıldığında verebileceğin en iyi karşılık unutmak olsun. Bağışla ve unut. Ama kimseye teslim olma. İçten ol; telaşsız, kısa ve açık seçik konuş. Başkalarına da kulak ver. Aptal ve cahil oldukları zaman bile dinle onları; çünkü dünyada herkesin bir öyküsü vardır.

Yalnız planlarının değil, başarılarının da tadını çıkarmaya çalış. İşinle, ne kadar küçük olursa olsun ilgilen. Hayattaki dayanağın

odur. Seveceğin bir iş seçersen yaşamında bir an bile çalışmış ve yorulmuş olmazsın. İşini öyle seveceksin ki, başarıların bedenini ve yüreğini güçlendirirken verdiklerinle de yepyeni hayatlar başlatmış olacaksın.

Olduğun gibi görün ve görüldüğün gibi ol. Sevmediğin zaman sever gibi yapma. Çevrene önerilerde bulun ama hükmetme. İnsanları yargılasan onları sevmeye zamanın kalmaz. Ve unutma ki insanlığın yüzyıllardır öğrendikleri, sonsuz uzunlukta bir kumsal-daki tek bir kum taneciğinden daha fazla değildir.

Aşka burun kıvrırma sakın; onu küçümsersen, sen de besinsiz kalır, küçülürsün. O yoğun sevgi, çöl ortasındaki yemyeşil bir bahçe gibidir. O bahçeye layık bir bahçıvan olmak için her bitkinin sürekli bakıma ihtiyacı olduğunu unutma.

Kaybetmeyi ahlaksız bir kazanca tercih et. İlkinin acısı bir an, ötekinin vicdan azabı bir ömür boyu sürer. Bazı idealler o kadar değerlidir ki, o yolda mağlup olman bile zafer zafer sayılır. Bu dünyada bırakacağın en büyük miras onur ve dürüstlüktür.

Yılların rüzgâr gibi geçmesine öfkelenme; gençliğe yakışan tutkuları gülümseyerek teslim et geçmişe. Yapamayacağın etkinliklerin yapabileceklerini engellemesine izin verme.

Rüzgârın yönünü değiştiremediğin zaman, yelkenlerini rüzgâra göre ayarla; insanlara göre değil. Çünkü dünya, senin karşılaştığın fırtınalarla değil, gemiyi limana getirip getiremediğinle ilgilenir. Ara sıra isyana yönelecek olsan da hatırla ki, evreni yargılamak imkânsızdır. Onun için, kavgalarını sürdürürken bile kendinle barış içinde ol.

Hatırlar mısın doğduğun zamanları; Sen ağlarken herkes sevinçle gülüşüyordu. Öyle bir ömür yaşa ki, öldüğün zaman herkes ağlasın, sen mutlulukla gülümse. Sabırlı ol, sevecen ol, erdemli ol. Önünde sonunda bütün servetin kendinsin, sensin. Kendiliğinle ve öz benliğinle görmeye çalış ki, tüm pisliğine ve kalleşliğine rağmen dünya yine de insanoğlunun biricik güzel mekânıdır.

SEDEF ÇİÇEĞİ

Mahkeme salonunda, seksenlerindeki yaşlı çiftin durumu içler acısıydı. Adam inatçı bakışlarla suskun, Nine'nin ağlamaktan iyice çukurlaşmış gözleri ve keskin çizgileriyle bıkkın bakışları süzüyordu etrafını... Hâkimin tokmak sesiyle sustu uğultu ve tok sesiyle, sözü yaşlı kadına verdi, hâkim...

“Anlat teyze neden boşanmak istiyorsun...?”

Yaşlı kadın derin bir nefes çektikten sonra başörtüsüyle ağzını aralayıp, kısılmış sesiyle konuşmaya başladı...

“Bu herif yetti gari, 50 yıldır bezdirdi hayattan...”

Sonra uzunca bir sessizlik hâkim oldu mahkeme salonunda... Sessizlik bu tür haberleri her gün manşet yapan gazetecilerden birinin flaşıyla bozuldu, kim bilir nasıl bir manşet atacaklardı, yaşanmış 50 yılın ardından...

Çok sayıda gazeteci izliyordu davayı, kadın neler diyecekti..Herkes onu dinliyordu.. Yaşlı kadının gözleri doldu...ve devam etti...

“Bizim bir sedef çiçeği vardı, çok sevdiğim...O bilmez...50 yıl önceydi.. O çiçeği bana verdiği çiçeklerin arasından kopardığım bir yaprağı tohumlamıştım, öyle büyüttüm. Yavrumuz olmadı, onları yavrum bildim. Bir süre sonra çiçek kurumaya başladı. O zaman adak adadım. Her gece güneş açmadan önce bir tas suyla suluycam onu diye. İyi gelirmiş dedilerdi. 50 yıl oldu, bu herif bir gece kalkıp bir kere de bu çiçeği ben sulayım demedi. Ta ki geçen geceye kadar. O gece takatim kesilmiş, uyuyakalmışım. Ben böyle bir adamla 50 yıl geçirdim. Hayatımı, umudumu her şeyimi verdim, ondan hiçbir şey göremedim. Bir kerecik olsun, benim bildiğim görevlerden birisini yapmasını bekledim. Onsuz daha iyiyim, yemin ederim.”

Hâkim, yaşlı adama dönerek ; “Diyeceğin bir şey var mı baba” dedi.

Yaşlı adam bastonla zor yürüdüğü kürsüye, o ana kadar suçlanmış olmanın utangaçlığını hissettiren yüz ifadesiyle hâkime yöneldi. “Askerliğimi, reisicumhur köşkünde bahçıvan olarak yaptım, o bahçenin görkemli görünümüyle büyümesi için emeklerimi verdim. Fadime’mi de orada tanıdım, sedefleri de. Ona en güzel çiçeklerden buketler verdim. O çiçeklerle doludur bahçesi. Kokusuna taptığım perişan eder yüreğimi.

İlk evlendiğimiz günlerin birinde boyun ağrısından onu hekime götürdüm. Hekim çok uzun süre uyanmadan yatarsa boynundaki kireç sertleşir, kötüleşir dedi. Her gece uykusunu bölüp, uyansın, gezinsin dedi. Hekimi pek dinlemedi, bizim hatun. Lafım geçmedi. O günlerde tesadüf bu çiçek kurudu. Ben ona gece sularsan geçer dedim, adak dilettilim. Her gece onu uyandırdım ve sevdiğim kadını

yavrusu bildiği çiçekleri sularken seyrettim. Her gece o çiçek ben oldum sanki. Ona bu yüzden tapabilirdim.” dedi adam. O yaştaki bir adamdan beklenmeyecek ifadelerle.

“Her gece O yattıktan sonra uyandım ve saksıdaki suyu boşalttım. Sedef gece sulanmayı sevmez, hâkim bey. Geçen gece de yaşlılık işte ben de uyanamadım ve uyandıramadım. Çiçek susuz kalırdı amma, kadınının boynu yine azabilirdi. Suçlandım, sesimi çıkaramadım...”

O an Mahkeme salonunda her şey sustu...

Ertesi sabah gazeteler "Sedef susuz kaldı" diye yalnızca neticeyi haber yaptılar...

HAYATI YAŞAMAK

Hayatı yaşamak diyorlar ya... İşte o hayat anlamaya çalıştığım ama bir türlü anlayamadığım. İçinde bin bir türlü entrikanın döndüğü; zorluklarla, engellerle ve sıkıntılarla bezenmiş bir zirve gibi karşımızda duran; ümitle, sabırla, inançla ve iradeyle aşmaya çalıştığımız bir Akabe.

Yıkılmış hayallerin, kırılmış gönüllerin, nihayetsiz aşkların ve karşılıksız sevgilerin harap ettiği bedenlere beşiklik yapan, karmaşık motiflerle işli, albenisi yürek hoplatan bir ütopya hayatı yaşamak.

Gece kulüplerinde çılgınca sabahlara kadar dans edenlere özenmek mi, yoksa vatan için gazaya giderken silahlara bezenmek mi hayatı yaşamak?

Düğünlerde; nereden geldiği malum paraları havaya saçmak mı, yoksa felçli haliyle simit satarak rızkını temin etmeye çalışmak mı hayatı yaşamak?

Zemheri soğuklarda; kürkler içinde burnunu havaya dikerek süzülme mi, yoksa kırık banklarda iki büklüm büzülme mi hayatı yaşamak?

Tatillerini; beş yıldızlı otellerde geçirerek dinlenenlere imrenmek mi, yoksa yorulunca, istediğin yere uzanarak dinlenmek mi hayatı yaşamak?

Son model arabalarla istediğin yerde hoyratça gezinmek mi, yoksa markası malum otobüslerde kan-ter içinde ezilmek mi hayatı yaşamak?

Belirlenmiş günlerde; en pahalı mücevherlerle kutlamak mı sevgiliyi yoksa plansız bir yaşamda sevgiyi haykırmak mı sevgiliye, hayatı yaşamak...

Hayatı yaşamak; her şeye rağmen derinden soluklamak havayı ciğerlerini yakıncaya dek. Haksızlıkları hazmetmek, zorluklara katlanmak ve hayatı göğüslemek yığıtçe. Var olanı paylaşmak, yok olana sabretmek ve her şeye rağmen şükretmek Yaratana.

Yüksel BAĞIŞLAR

ŞİİRLER

KALDIRIMLAR

Sokaktayım, kimsesiz bir sokak ortasında,
Yürüyorum, arkama bakmadan yürüyorum.
Yolumun karanlığa karışan noktasında
Sanki beni bekleyen bir hayal görüyorum.

Kara gökler kül rengi bulutlarla kapanık;
Evlerin bacasını kolluyor yıldırımlar.
Bu gece yarısında iki kişi uyanık:
Biri benim, biri de uzayan kaldırımlar.

İçimde damla damla bir korku birikiyor;
Sanıyorum her sokak başını kesmiş devler.
Simsiyah camlarını üzerime dikeyor
Gözleri çıkarılmış bir âmâ gibi evler.

Kaldırımlar, ıstırap çekenlerin annesi,
Kaldırımlar, içimde yaşamış bir insandır.
Kaldırımlar, duyulur ses kesilince sesi,
Kaldırımlar, içimde uzayan bir lisandır.

Necip Fazıl KISAKÜREK

KARA YILAN

Güneşin yeni doğduğunu sana haber veriyorum
Yağmurun hafifliğini toprağın ağırlığını
Ve bütün varlığımla kara yılan seni çağırıyorum
Seni çağırıyorum parmaklarımdan süt içmeğe
Pamuğun ağırlığını yapan dağın hafifliğini
Sana haber veriyorum yeni doğduğunu güneşin

Ben güneyle çocuk arkadaşım ben güneyle çocuk
Günahlarım kadar ömrüm vardır
Ağarmayan saçımı güneşe tutuyorum
Saçlarımı acının elinde unutuyorum
Parmaklarımdan süt içmeğe çağırıyorum seni
Ben güneyle çocuk arkadaşım ben güneyle çocuk

Ben çiçek gibi taşıyorum göğsümde aşkı
Ben aşkı göğsümde kurşun gibi taşıyorum
Gelmiş dayanmışım demir kapısına sevdanın
Ben yaşamıyor gibi yaşamıyor gibi yaşıyorum
Ben aşkı göğsümde kurşun gibi taşıyorum

Seni süt içmeğe çağırıyorum parmaklarımdan
Kara yılan kara yılan kara yılan kara yılan

Sezai KARAKOÇ

SENDE KALMIŞ

Bilmiyorum nerdeyim, ne haldeyim, ben kimim
Ayrılırken kimliğim, adresim sende kalmış.
Tebessümü yüzüme çok görüyor matemim
Güldüğümü gösteren tek resim sende kalmış.

Akların kaybolduğu, rengin ahenk bulduğu
Toprağın kadehine ab-ı hayat dolduğu
Bir gül için, bülbülün saçlarını yolduğu
Aşkın harman olduğu o mevsim, sende kalmış.

Nerede o çocuksu, o şımarık hallerim,
Saçlarına hasreti tanımayan hallerim,
Rengârenk rüyalarım, tozpembe hayallerim
Tekmil neşem, sevincim, hevesim, sende kalmış.

Ayıplama, kınama, kahveye gidiyorsam,
Avunabilmek için bir tavla atıyorsam,
Garson çay uzatırken ben aklımda diyorsam,
Sende kalmış demektir, ladesim sende kalmış.

Dostlar da muhabbeti kestiler, lüzum da yok.
Zaten senden ziyade sohbetim, sözüm de yok.
Sen dönmeden kimseye bakacak yüzüm de yok.
Aynalarda kendimi göresim sende kalmış.

Sende kalmış umudum, saadet çağım sende,
Sende kalmış huzurum, tüten ocağım sende,
Sende hayat kaynağım, duygu membağım sende,
Can diyorum sana, can kafesim sende kalmış.

Allah' ım düşmanımı düşürmesin bu zaafa,
Sanki her noksanımı mecburum itirafa,
Hangi şarkıya girsem, notalar do re mi fa
Sol diyorum sana sol, la sesim sende kalmış.

Gel Tanrı'ya borcunu teslim etsin bu yürek,
Tez gel ki enkazımı kapatsın kazma kürek,
Kelime-i Şahadet getirmem için gerek,
Son diyorum sana, son nefesim sende kalmış.

Cemal Safi

YABANCI

Hangi cennetten geldim bu cehennem
Ki her yokluk bendedir, her acı benim
Baltalar kıyasıya inmiş gövdeme
Bak! Şu devrilen hayat ağacı benim
Bir gün beni de unut her yalan gibi
Adımı sokaklara tükür kan gibi
Oysaki yaşadıkça bir çıban gibi
İçinde sızlayacak o sancı benim
Terk edilmiş eski bir şehircesine
Sensiz yaşıyor o can verircesine
Tutuşmuş özleminle erircesine
Bir zaman sevdiğin bu yabancı benim

Ümit Yaşar Oğuzcan

ÜNLÜLERDEN GAFLAR

“Fikirle kelime arasında öyle yakın bir alâka vardır ki, birindeki eksiklik veya hata, diğerinde kendisini derhâl belli eder.”

Thomas Sheriden

Abdullah GÜL

“Powell’ın ziyareti daha önce yapılıyorsa daha iyi olurdu, ancak bu ziyaret tam zamanında yapılmıştır...” daha önce mi yapılmalıydı yoksa tam zamanında mı yapıldı?

Ali KIRCA

“Bunlar gerçek olmayan hurafeler!..” hurafenin gerçek olanı var mı sizce?

Brooke SHIELDS

“Sigara içmek öldürür, öldüğümüzde hayatımızın önemli bir bölümünü kaybederiz.” geri kalan kısmıyla da sigarasız bir hayat garanti demektir.

Davut GÜLOĞLU

“Ben eğer belediye başkanı olursam, başkanı olduğum yer İstanbul’un en güzel şehri olacak...” Dünyanın yeni ülkesi İstanbul’daki şehirlerden birinde belediye başkanı olmak ne hoş olur.

Emrah

“Mozart Türkiye’de konser vermeye gelirse tabi ki dinlemeye gideriz...” tabi Mozart’ı tekrar diriltmemiz gerekecek.

Erman TOROĞLU

“O direğin altında yatır mı ne var, sürekli oradan kaçıyor!..”
Erman Bey’in kalp gözü, kaçan yatırımları görebilecek kadar açık. Yatırımların kaçması da ayrı bir olay zaten.

Erol BÜYÜKBURÇ

Yeni popçularla ilgili olarak *“Eğrisiyle doğrusuyla, çok doğru şeyler yapıyorlar.”* demişti. İçinde “eğrisi” de varsa nasıl “çok doğru” oluyor o şeyler?

George Walker BUSH

“Bizim üçüncü önceliğimiz eğitime birinci önceliği vermektir.” derken: “üçüncü önceliğimiz eğitime önem vermek” demek istiyor herhalde.

Hülya AVŞAR

“Olimpiyat şelalesini bin kişi taşıyacak zaten, ben taşımam da olur...” taşınan şey şelale değil, meşale olabilir mi?

Necmettin ERBAKAN

“Hanımdan muhtarlarımız var” Ne demek istiyor? Hani “tah-tadan kulübe”, “ çamurdan heykel”, “naylondan oyuncak” olur ya, öyle : “Hanımdan muhtar”

Özdemir ERDOĞAN

“Hiç kimse beni oraya gitmekten men edemezdi; tabii ki Allah’ın izninden başka.” “Allahın izni” mi men edecekmiş? İzin vermişse “Allah”, niye men etsin?

Reha MUHTAR

“Reklam aramız ver efendim, şimdi onu izleyelim.” diyor ya “reklam arası”nı değil, reklamları izlememizi istiyor aslında.

Tanju ÇOLAK

“Onların sözlerine kaal edilmesi, benim sözlerime hiç yer verilmemesi...” “Kaal edilmek” diye bir söz yok. İlle de Osmanlıca kullanılacaksa “kale almak” denmeli.

Tansu ÇİLLER

Miting konuşması sırasında ezan okununca susar. Ezan bittiğinde ağzından şu sözler dökülür. *“Bu Ramazan sesleri semalarımızdan hiç gitmesin diye bize oy verin!”* (Ezanı kastediyor.)

Dil böyledir işte! Onu iyi bilmezseniz söylemek istemediğiniz şeyleri söyleyip iş açar başınıza.

Feyza HEPÇİLİNGİRLER

“Söz ok gibidir. Senden çıktı mı, artık sen ona değil, o sana hâkim olur.”

İmam-ı Şafii

KAYNAKÇA

- Casson N.H. **Söz Söyleme Sanatı**, Kariyer Developer, İstanbul 2000.
- Bağışlar Y. **Kişisel Rotalama**, Gündüz Kitabevi yayınları, Ankara 2008.
- Banarlı N.S. **Türkçenin Sırları**, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 2010.
- Çiçek İ. **Diksiyon**, Kitapdostu Yayınları, İstanbul 2009.
- Dervişoğlu İ.&Yılmaz M.Yalçın, **Güzel ve Etkili Konuşma**, Papatya Yayınları, İstanbul 2005.
- Er S. **Temel Konuşma Teknikleri**, Hayat Yayınları, İstanbul 2009.
- Gürzap C. **Söz Söyleme ve Diksiyon**, Remzi Kitabevi, İstanbul 2006.
- Hepçilingirler F. **Türkçe “OFF”**, Remzi Kitabevi, İstanbul 2000.
- Pala İ. **İki Dirhem Bir Çekirdek**, Kapı Yayınları, İstanbul 2009.
- <http://www.diyemediklerim.com>
- <http://www.turkceciler.com>
- <http://wit.blogcu.com>
- <http://lisanveedebiyat.blogcu.com>
- <http://www.sonsuzsaglik.com>
- <http://www.uludagsozluk.com>
- <http://www.sevgilik.com>

Yüksel BAĞIŞLAR, 1968 yılında Mardin'de doğmuş olup aslen Balıkesir'in Gönen ilçesinin Gündoğan köyündendir. İlk ve orta öğrenimini Kütahya, Muş, Çanakkale ve Ankara'da tamamladı. Lisans öğrenimini Anadolu Üniversitesi İşletme Yönetimi bölümünde, Yüksek lisans öğrenimini ise Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi (MBA) ana-

bilim dalında gerçekleştirdi. Türkiye Yazarlar Birliği ve Avrasya Yazarlar Birliği Yazar Okullarını bitirerek "Metin oluşturma teknikleri ve Senaryo Yazarlığı" eğitimlerini aldı. Mesleği ile ilgili olarak "Motivasyon ve Moral", "Çalışma Psikolojisi", "Toplam Kalite Yönetimi", "İnsan İlişkileri", "Liderlik" konularında çalışmış ve araştırmalarda bulundu. 2003 yılından itibaren Kişisel Gelişim konularına ağırlık vererek yurt içinde ve yurt dışında binlerce kişiye eğitim ve seminerler verdi.

Yüksek Lisans Tez konusu; "İlköğretim Okullarında Okul Gelişim Modeli Uygulamalarına İlişkin; Yönetici, Öğretmen ve Öğrencilerin Değerlendirme Farklılıkları" dır. "Kişisel Rotalama ve "Güzel Konuşmanın İncelikleri" adlı eserleri mevcut olup, "Yükselişin Sırları", "İbret Hayatlar", "İlm-i Sima" ve "Başarı Çekirdekleri" adlı kitap çalışmalarına devam etmektedir. Yüksel BAĞIŞLAR evli ve iki çocuk basıdır.

Kitap tanıtım ve dağıtım:
bilgi@teknobahar.org

